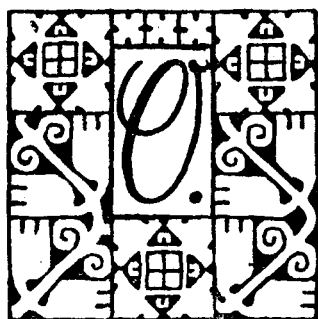

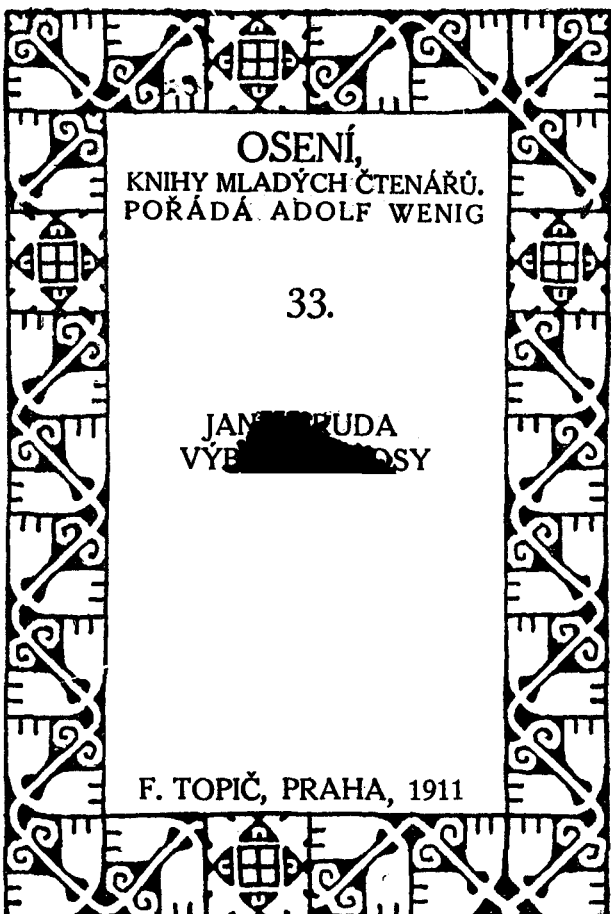
VYDANÉ SVAZKY OSENÍ, KNIH MLADÝCH ČTENÁŘŮ

1. SVATOPLUK ČECH: *VÝBOR Z BÁSNÍ* 60 h
2. K. POSPÍŠIL: *ROK V NĚMECKÉ ŠKOLE* 50 h
3. CARL EWALD; *TICHÉ JEZERO* 60 h
4. SVATOPLUK ČECH: *Z POVÍDEK A ČRT* 60 h
5. F. J. ČEČETKA: *BÝVAVALO...* 60 h
6. *HRSTKA POVÍDEK ZE SPISŮ P. K. ROSEG-
GRA* 50 h
7. D. V. GRIGORVIČ: *ANTON UBOŽÁK* 1-20
8. DR. ZIKMUND WINTER: *DVA DNI NA STA-
ROMĚSTSKÉM DOMĚ RADNÍM* 70 h
9. B. BAUŠE; *V JAŘMU A VE VOLNOSTI* 70 h
10. *VYBRANÉ PRÁCE V. M. KRAMERIA* 80 h
11. HELENA NYBLOMOVÁ: *POHÁDKY* 80 h
12. DR. D. PANYREK: *ZDRAVÍ NEJVĚTŠÍ PO-
KLAD* 80 h
13. JAN NERUDA: *VÝBOR Z BÁSNÍ* 80 h
14. K. ROŽEK: *DVĚ POVÍDKY O PRÁCI* 90 h
15. E. THOMPSON SETON: *BINGO. LOBO.
MATKA LIŠKA.* 60 h
16. F. STREJČEK: *JMÉNEM, SRDCEM STEJNĚ
ČECH* 50 h
17. FR. DOUTLÍK: *MALÉ HVĚZDÁŘSTVÍ* 90 h
18. K. M. STAŇUKOVIČ: *MEZI NÁMOŘNÍKY*
80 h
19. IGNÁT HERRMANN: *TOBIÁŠKŮV ŠTĚ-
DRÝ DEN A NĚKOLIK ŽERTOVNÝCH PO-
VÍDEK O ZVÍRÁTKÁCH* 80 h
20. F. V. VYKOUKAL: *O DVOU ŘEMESLECH*
80 h

21. E. THOMPSON SETON: *PTAČÍ PŘÍBĚHY* 70 h
 22. E. T. A. HOFFMANN: *CIZÍ DÍTĚ* 50 h
 23. JAR. KAMPER: *PROCHÁZKY STAROU PRA-
 HOU (I.)* 80 h
 24. MARJÁ KONOPNICKA: *BLÁZNIVÝ FRANEK.
 NĚMČICI. KOUŘ* 60 h
 25. GUSTAV KLIKA: *POUPATA* 50 h
 26. J. LEMAÎTRE: *SĚDMERO POVÍDEK* 90 h
 27. V. I. NĚMIROVIČ - DANČENKO: *SOKOLÍ
 HNÍZDA* 90 h
 28. JAR. KAMPER: *KAREL ŠKRETA* 70 h
 29. S. T. SEMENOV: *DĚTI V TOVÁRNĚ* 60 h
 30. ARNE NOVÁK: *PATERO OBRÁZKŮ Z DĚJIN
 KNIHY* 80 h
 31. WACŁAW SIEROSZEWSKI: *LETOROSTY* 50 h
 32. VILÉM HAUFF: *CHLADNÉ SRDCE* 70 h
 33. JAN NERUDA: *VÝBOR Z PROSY* 80 h
 34. SV. BUDE: P. INFANTĚV: *SIBIŘSKÉ POVID-
 KY*

VÁZANÉ SVAZKY (ORIG. CELOPLÁTĚNÁ
 VAZBA) O 50 HAL. DRAŽŠÍ.

OSENÍ,
KNIHY MLADÝCH ČTENÁŘŮ.
POŘÁDÁ ADOLF WENIG

33.

JAN PRUDA
VÝBĚR POESY

F. TOPIČ, PRAHA, 1911

JAN NERUDA,
VÝBOR Z PROSY

USPOŘÁDAL
ARNE NOVÁK.
V PRAZE
ARNE NOVÁKA

F. TOPÍČ, PRAHA, 1911

TISKEM „UNIE“ V PRAZE.

JAN NERUDA JAKO VYPRÁVĚČ.

NAPSAL ARNE NOVÁK.

Nejkrásnější a nejvýznamnější díla Jana Nerudy, ať již z mládí ať z věku mužného, psána jsou veršem; z jeho šesti slavných básnických knih přineslo již „Osení“ v 13. svazku výbor. Avšak Neruda básnil pouze ve chvílích svátečních, tu hledal pak pro „svoje“ dojmy a představy, myšlenky a city, vzpomínky a nápady s přísnou pozorností a se svědomitou pečlivostí dlouho a trpělivě dokonalý a působivý výraz, takže mnohá z jeho básniček, lehká a prostá na pohled, stála jej mnoho dní práce a úsilí. Jen tím si vysvětlujeme, proč Nerudových básní jest poměrně tak málo. Za to byl Jan Neruda neobyčejně plodným a štědrým vyprávěčem řečí nevázanou; jeho povídky a črty, obrázky z cest i ze života, pražské vzpomínky i přírodní líčení, nedělní besídky se čtenáři denního listu i žertovné drobnůstky z Nerudova pera vyplňují mnoho svazků. I z nich chce „Osení“ podati mladým čtenářům výbor asi ve dvou svazečcích; protože pak se Jan Neruda jeví v těchto prosaických drobných pracích spisovatelem velmi rozmanitým a složitým, upozornili bychom rádi na některé zvláště pamětihodné vlastnosti Nerudy vyprávěče.

Především chceme rozdělit Nerudovy knihy pro-

sou v přehledné skupiny dle obsahu a dle slohu. Vlastních povídek napsal Neruda pouze dva svazky „*Arabesky*“ a „*Povídky malostranské*“; první kniha pochází z Nerudova mládí z r. 1864, druhá jest krásným ovocem mužných jeho let, byvši vydána r. 1878, právě před tím, než Neruda vrátil se slavnými „*Kosmickými písněmi*“ zase k básnictví, opuštěnému na řadu let. „*Arabesky*“ obsahují krátké a břitké obrázky z pražského života, hlavně malostranského; kreslí význačné postavičky z ulice; vypravují prostoduché lidové pověsti ze staré Prahy; rozvádějí mladistvé žertiky a šprýmy; pohrávají si pohádkovými látkami a dávají jim novověký smysl. Z této knihy poznáváme duševní obzor Nerudův mezi dvacátým a třicátým rokem a pozorujeme, jak mladý básník úplně tkví v české, ba v pražské půdě. Když Nerudovy „*Arabesky*“ vyšly r. 1880 po druhé, zařadil do nich spisovatel jako druhý oddíl knižičku „*Různí lidé*“. Jsou to velmi stručné a obsažné obrázky rozmanitých zábavných i podivných, směšných a ubohých figurek, jež Neruda poznal na své cestě na Východ. Několik stránek stačí, aby před čtenářovým zrakem se zjevila drobná postavička se svou podobou i povahou, pohyby i slovy a často s celým svým osudem. Takto se naučil Neruda v daleké cizině studovati povahy a postavy; tohoto umění použil však nejplněji v ryze české knize „*Povídek malostranských*“, svém nejlepším díle v řeči nevázané. Neruda vyvolává sobě samému i čtenáři napolo zmizelý svět svého dětství a s oblibou uvádí mezi staromodními figurkami malostranskými také sebe jako dítě. Povídky ty vypravují hned s radostným veselím a bujným vtípem, hned s tichým soucitem a lásky-

plnou něžností o nepatrných postavách Malé Strany v 30. a 40. létech minulého století a pronikají až k srdci a k osudu těchto zapomenutých a každodenních lidiček, které básník opravdově miluje a velice živě zobrazuje.

Vedle povídek jsou cestopisné obrázky nejceněnější z Nerudovy prosy. Také cestopisy ty zabírají dva svazky, „*Obrazy z ciziny*“ a „*Mensí cesty*“. Neruda, jenž poznal nejen Německo, Francii a Itálii, nýbrž i evropské, asijské a africké pobřeží Středomořího moře, dále Egypt a Palestinu, vypsál s poutavou barvitostí, s důkladnou znalostí lidu a kraje v přítomnosti a v dějinách, s jasností a živostí, s neutuchajícím vtípem v řadě črt, svoje cestovní zkušenosti. Čtenář, jenž se rád odevzdává průvodu tak duchaplného, tak vzdělaného, tak rozmarného vůdce, nepozoruje ani, že Neruda jej vzdělává, osvěcuje, poučuje, neboť vypravování jest lehounké a hravé, žertovné a zábavné. Není mezi českými cestopisci hned druhého, jenž by čtenářům mohl býti tak výborným společníkem.

Již v těchto cestopisech vystupuje spisovatel v popředí všeho vypravování a rozmarně se baví s čtenářstvem; ještě více pozorujeme tuto důvěrnost v besídkách čili *feuilletonech* (čti: fejtonech) jež po 30 let (1860—91) Neruda psával do denních časopisů, hlavně do „*Národních Listů*“. Sám vybral z nich nejlepší a vydal je v knihách nazvaných „*Žerty hravé a dravé*“ a „*Studie krátké a kratší*“; po jeho smrti vyšly další svazky. Ježto Neruda musíval tyto besídky psáti na rychlo, často i v mrzuté náladě, nemohl jim věnovati tolik péče jako svým pracím básnickým, a proto

nemají daleko toho významu. Jsou však velmi důležité pro poznání Nerudova názoru o životě soukromém a národním, neboť spisovatel zabýval se v nich vším, co jej obklopovalo a zajímalo. O všem řekl vtípně a stručně své mínění, vše podepřel svými vědomostmi a vzpomínkami, pro všechno uvedl vážný neb žertovný příklad z knih neb ze života. Nejraději se bavil se svými čtenáři o pražských poměrech, o starých zvycích a pověrách, jak se poutaly k svátkům a slavnostem ročním, o kuchyni a o kroji, o lidovém životě; často vplétal do svých besídek dětské své vzpomínky. Při tom za lehkým a namnoze smělym žertem ukrývá se v Nerudových feuilletonech vždy snaha vychovati čtenářova ducha a srdce, nadchnouti jej pro svobodu národní, náboženskou a společenskou, učiti jej lidumilnosti, shovívavosti a laskavosti.

Ačkoliv, jak jsme viděli, Nerudovy knihy, psané řečí nevázanou, liší se značně obsahem i slohem, přece shledáváme v nich mnoho stejných předností, jež můžeme společně nazvati vlastnostmi Nerudova umění vypravovatelského.

Nerudovy povídky a črty, cestopisy a besídky jsou vesměs psány lehkým a srozumitelným jazykem, přímo odposlouchaným každodenním hovoru na ulici, na tržišti, v krámě. Řeč jejich nemá sice jemné uhlazenosti ani vybraných ozdob, jaké shledáváme u spisovatelů, kteří čerpají svou řeč z knih a uměle ji strojí; za to Nerudův jazyk působí jakousi šťavnatou plností, bezprostředností svěžestí a jadrným životem. Neruda dovede svou lehkou a prostou mluvou vyjádřiti i citlivou něhu i zábavný žert a vystačí svou řečí nejen tehdy, když o lidech vypravuje, nýbrž i ten-

kráte, když líčí. Jeho sloh jest stručný, jadrný, obsažný: vystihuje věci v jejich podstatě a lidi v jejich základních vlastnostech, a přece nerozprává příběhů ze široka, aniž povídá o osobách více, než právě jest potřebí k pochopení děje. Cokoliv by mohlo zdržovati vypravování, Neruda raději potlačí; kdekoliv by mohl čtenáře nuditi, zkrátí Neruda popis neb výklad. Čtenář má stále dojem, že se spisovatel s ním baví tak jako v hovoru se vyprávěč baví s posluchačem; tak snadně a přístupně podává Neruda svá vypravování.

Nerudovou milou zvláštností jest, že nikdy nechce vypověděti vše, co ví. Naopak on vybírá důmyslně a opatrně jen nejdůležitější znaky, v nichž jest obsažena celá povaha toho onoho člověka, celé jádro příběhu, celá třešť hovoru; v tom podobá se kreslíři, který maje zpodobiti nějakou postavu, volí jen několik zvláště význačných, ale nezapomenutelných tahů. Šťastný výběr Nerudův se zvláště osvědčuje, když uvádí v povídkách rozhovory; nějaké úsloví, některý vtip stačí, abychom se mluvícím osobám podívali až do duše. Aby spisovateli se takový výběr charakteristických rysů zdařil, k tomu musí míti opravdové umělecké nadání; avšak jen ten umělec může vybírat, který předmět líčený prozkoumal, pronikl a prožil až na dno. To platí ve svrchované míře o Nerudovi, nad něhož nemůže býti věcnějšího a poctivějšího pozorovatele. Cokoliv popisuje, to zná do nejmenších podrobností, které pravidelně unikají oku méně dbalému. Můžeme říci, že na Malé Straně, jejímž se stal básnickým dějepisem, zná každý dlažební kámen, každý okenní vikýř, každou kašnu; Malostráňáky prohlédl od hlavy k patě, zapamatoval si každý jejich pohyb, každý kus

jejich šatu, každý rázovitý obrat jejich řeči; proto Malá Strana 30 a 40 let žije tak plně před očima Nerudových čtenářů.

Láskyplná a důkladná ta pozornost Nerudova založena jest na opravdovém smyslu pro skutečnost. Nic není Nerudovi tak nepatrným, tak všedním, tak každodenním, aby se do toho nezahleděl a nepostřehl v tom řadu nových, dotud nepovšimnutých rysů. Co se zdá jiným spisovatelům velkolepým, vznešeným, vzácným, to Nerudu příliš nezajímá. Za to dovede Neruda odkrýti pod domněle nicotným a malicherným povrchem odlesk obecného osudu a světlo pravé lid-skosti. Nerudův smysl pro skutečnost sloučen jest co nejtěsněji s Nerudovou důvěrnou a soucitnou láskou ke všemu, cokoliv pozoruje a čímkoliv se zabývá. Nerudovi není pranic lhostejno; na vše pohlíží jako něžný přítel, jako chápající a odpouštějící člověk, jako básník lidumil. Vyšel sám z prostičkého lidu, o němž vypráví: jak by neměl s ním cititi? Kus jeho mladosti leží ve všem, co líčí z Malé Strany — a sama tato vzpomínka činí mu příběhy, lidi, místnosti dra-hými. Neruda, vyvolený mistr drobnokresby, miloval drobné věci, drobné příběhy, drobné lidi a teprve v nich nacházel naplnění své všeobšáhle lásky k sku-tečnosti a lidstvu. Kdo chce s porozuměním čísti díla Nerudova, nesmí býti bez této něžné lásky ke všemu nepatrnému, ke všemu lidskému.

ARABESKY.

O LORETTANSKÝCH ZVONCÍCH.

Je tomu už několik set let nebo jak dlouho, když žila na „Novém světě“ jistá chudá vdova. Co jí to bylo platno že byla pracovitá a hospodářská, když měla až příliš mnoho dětí! Každý ví, že mají Lorettanské věže mnoho zvonků; právě tolik měla ale i ta vdova dětí a říkala tedy robátkům svým „Lorettanské zvonky“. Tenkrát ale zvonky ty na věži nehrály ještě písně, odbíjely jen rozdílné časy denní; ty větší z nich celé hodiny, menší každou čtvrt. Vdova říkala, že je to s jejími zvonky doma zrovna tak; ty větší prý už dočkají, menší ale že každou chvíli něco chtějí. Jediný poklad chudé vdovy byla šňůra stříbrných penízků, jichž právě zase tolik bylo jako jejich dětí. Byla je obdržela od kmotřinky bohaté a uschovala je dětem, každému jeden na památku.

Nastala nakažlivá nemoc v Praze. Zuřila nejvíce mezi chudým lidem a tento ve svém zoufalství tvrdil, že to boháči jedem nastrojili, aby byl vyhuben.

Konečně se tknula nákaza i rodiny vdoviny. Nejstarší hoch se roznemohl. Matka byla takměř zoufalá, neboť milovala všechny děti stejně a nepomýšlela na to, že jí dítětem i starostí a nama-

hání ubude. Lékaře zaplatit nemohla, a věděla také, že jsou všichni příliš zaneprázdnění, než aby některý k ní přijít mohl. Netrvalo to ani dvě hodiny a dítě chystalo se na pouť do onoho světa. Nešťastná matka viděla, že není více pomoci, vydala šňůru se stříbrnými penězi, svlékla největší a šla s ním do Loretty. Za krátko zazněl největší z Lorettanských zvonků, dítě zhaslo — bylť to jeho umíráček.

Tenkrát jezdily umrlčí vozy celý den po Praze, nakládaly ze všech domů mrtvé a když byly plny, dovezly je do šachet na hřbitov. V druhý den po úmrtí dítěte šla chudá vdova za jedním z těch umrlčích vozů, aby alespoň věděla, ve které šachtě dítě ležet bude.

Když však se domů zase navrátila, našla druhé dítě svoje, roztomilou to světlou holčičku, nemocí už jak růži rozpálenou. Sotva že minuly dvě hodiny, kráčela matka s druhým penízem už zase do Loretty.

Tak to šlo každým dnem, penízek se svlékal po penízku a v Lorettě zazníval vždy menší a menší zvonek.

Matka byla zoufalostí již až otupělá; kráčela němě za umrlčím vozem a ze hřbitova vracela se tiše, aby jinému umírajícímu posloužila. Z nemoty její vytrhla ji teprve smrt posledního a nejmladšího dítěte, skoro ještě nemluvněte. Když nejmenší Lorettanský zvonek zazněl, myslila matka, že se jí srdce utrhne.

Vyprovodila i poslední své dítě a když se vrátila, cítila, že se nyní i jí nemoc zmocnila.

Ulehla na lože, na kterém jí bylo celé její bohatství vymřelo.

Zde ležela nebohá ta vdova, odnikud pomoci, ba ani nikdo, kdo by vody podal. Jedinou její útěchou bylo, že nepřezijí alespoň na dlouho děti svých.

Horkost nevýslovná rozpalovala celé její tělo; konečně cítila, jak podivná mdloba se po všech oudech rozkládá a oud po oudu jak odumírá.

„Ach drahé moje děti,“ vzdychla sobě, „já vám posloužila, mně ale nikdo neposlouží, já vám dala umíráčkem zvonit, kdož by mně to dal!“

Sotva že domluvila, zazněly všechny zvonky Lorettanské a jejich zvuky vždy mocnější a mocnější splývaly v tak krásné a dojemné písně, jako by to sami andělé zpívali.

„Dušičky mých dětí,“ zašeptala umírající vdova a skonala — — — — —

Od toho času zpívají Lorettanské zvonky.

Obrazy života 1860.

DEN A NOC.

Seděli pospolu v červáncích, Den a Noc. Den pravil: „Čtyřmécítma dětí — mnoho požehnání, mnoho! Jak se o ně rozdělit? Ty dvanáct, já dvanáct, to by snad šlo někdy a nanedlouho; ale na delší dobu by tě to unavilo, slabou ženu. Poslyš, ženo, jakmile nastane léto, vezmu si jich panský díl na starost já. Už se na ně těším, na ty drobečky! Dopřeju jim slunce a tepla, květů a ovoce, hry a veselí; ale pak zas hodím na ně liják, proženu je divokými větry a dám je protřást hromem. Vidím to rád, když jsou děti trochu pocuchány je jim to zdrávo.“

Noc neodpověděla. Ale když pak slunce začlo po nebi chodit už v smutku, když otci Dni kladla se podzimní mha na ramena jako roucho vlečné, a on, omrzely, ztrácel nevědomě jedno dítě po druhém, tu chodila matka Noc za ním a sbírala si je. A když nastala zima a s ní dlouhá tma a úmorné mrazy, měla jich ona již plný svůj plášť a byla při nich od večera do rána.

Z POVÍDEK MĚSÍCE.

Často za noci mne měsíc doprovázel a znali jsme se dobře, tak dobře, že se až rozhovořil němý měsíc. Vypravovával velmi mnoho, divné věci, jakž může jen ten, kdož ve dne ani nežije a jen noční rosou se sytí a po snech dřímajícího lidstva kráčí.

„Jiní předou z jediné myšlenky knihu,“ pravil ke mně měsíc, „ty učiň ze sterých skromný feuilleton; to osud tvůj!“

NOC PRVNÍ.

Jednou, v překrásném letě, byla noc tak jasná, že jsem podobné ještě nepamatoval. Stíny, které staroměstská věž vrhala, byly jako za dne ostré, a když jsem prošel staroměstskou věží mosteckou, zdál se mně most, řeka, město i nebe zaplaveno dnem, ale dnem mrtvých, kouzelně zatemnělým a zeslablým, a světlo měsíce podobalo se světlu dřímajícího slunce. Nebe bylo modrošedé, nikde ani mráčku a Petřín i Hradčany zdály se mně vzdálenější než jindy a ostré jindy okraje jejich splyvaly s nebem. Praha se mně podobala dívce, u které nebe plno nadějí obestřelo se průsvitnou rouškou smrti. Měsíc jak rybí oko jasný ploul zá-

dumčivě, a když mne uzřel, počal hlasem přitěmnělým a smutným. Dříve ale, aby ani strážník mostecký ho neslyšel, hodil plno kusů modrého stříbra do řeky, a strážník se zadíval přes zábradlí na vlny, jak hravě šplouchajíce stříbrem jedna k druhé házely, je potápěly a zase vynášely.

„Dnes je mně tak přeopdivně ouzko,“ pravil měsíc, „nemohu se zbavit divné zpomínky. Kráčel jsem ondy také Prahou a rozléval záplavu světla. Náhodou jsem pohlídl v jedno okno a tu spatřím mužskou bledou tvář, anaž zrak lesklým sklem přímo na mne upírá. Tvář ta se mně zdála známá, i zůstanu stát a podívám se líp na muže i dovnitř malé světničky. Nemohl jsem se hned upamatovat, Nábytek byl chudý a odřený. Za zády mužovými stál malý stolek, potažený roztrhaným voskovým plátnem. O kousek dál bylo lože a na něm spala klidná stařenka. Rozkošná to stařenka! Vlasy měla pod čepečkem již bílé, na jemných tvářích leskly se ale růže jako v obličejí mladice. Sotva jsem mohl zraku odvrátit! Když jsem pohlédl po stěnách, vidím tu sochy a obrazy slavných spisovatelů — a v tom jsem sobě připamatoval muže. Viděl jsem ho před více léty ve veselé společnosti; připíjelo se na zdraví jeho, velebili v něm nadání nového básníka. Od těch dob jsem ho nebyl spatřil. Neměl rozžaté svíce, byl ale přece na zídce okenní rozložil papír a třesoucí ruka jeho držela tužku. Obličej jeho byl značně zestárnul, oko nemělo mladistvého lesku více, pohlížel ke mně jako v zimnici: „Jen málo let jsem hřešil a žil bez rozvahy, jak jiní žijí,“ vzdychal, „a málo

těch let dostačilo, aby srdce zvadlo a mozek vyschnul. Tenkrát jsem myslel, že myšlénkou svou povznesu lidstvo, a nyní jsem jako vysloužilý, jemůž z milosti v chorobinci místo strážce dáno, aby střežil myšlénky zmrzačené a nedochůdné. Měl jsem velkou budoucnost a mám nyní chudičkou minulost. Prsa má se dmula písněmi, nyní nedovedou ani písničky nejchudší. Sláva je mně nedostížitelná, uprchla na vždy, žil jsem nadarmo, i nádenníkům prostým k posměchu!“ V pohnutí se muž odvrátil ode mne a zrak jeho utkvěl na spící stařence. Vstal tiše a přiklekl k loži. Líbal starou, rozpracovanou ruku opatrně, aby stařenky nezbudil a hlasem chvějícím, citem dušeným pokračoval: „Tebou, matko, na tvých prsou jsem se stal pěvcem, kéž bych nebyl se nikdy vzdálil od srdce tvého! Ty's píseň nejdojemnější, tvůj život je nejkrásnější melodií; slávou by byl již korunován, kdo by dovedl zapět tebe, píseň vtělenou! Ty's, matko, prožila a protrpěla již tak mnoho a těšíš se ještě z života; má mysl ale pohrává již se smrtí, jsem a již zůstanu píseň nedozpívaná. — Ach, jen jednu, jednu pravou píseň chtěl bych ještě zapět, a poslední ta píseň patřila by tobě, matko, jakž jsi nad kolébkou mně zpívala píseň první.“

Stařenka se ve snu usmívala, zdálo se jí, že mluví se synem a že naň kývá. Rty její šeptaly: „O můj pohřeb neměj starosti — mám již všechno uchystáno — černý rubáš — dotýkaný růženec —“

„O ne — ne — jen ne přede mnou!“ bědoval muž. „Což bys mně přála, abych viděl tebe

na marách, což bych přál já tobě, abys viděla mne? Nemám mimo tebe ničeho, ba ani touhy a naděje. Nejlip, když půjdem pospolu, snad bys žebrotou klepala na cizí dvéře — — jak písňě mé na lidská prsa!“ — A hlava mu klesla k prsoum.

Včera jsem do světničky zase oknem nahléd', bylo odevřeno. Na prkně ležela stařenka natažena. Černý měla rubáš na těle, v ruce dotýkaný růženec, na hlavě bílý čepeček a na tvářích růže. Vedle ní ležel syn v šatu bílém. Tváře jeho byla smrt ještě více zbělila, na prsou ale, zrovna nad srdcem, skvěla se růže krvavá.“

POŽEHNANÁ ÚSTA.

Prolezli jsme na koních svých stráně kidronské, dívali se s Olivetské hory na čtyřhranný Jeruzalém a daleko do pustého, skalnatého kraje, k Mrtvému moři a Jordanu, Jerichu a Hebronu, navštívili jsme Jethsemane, jeli kolem vyčnívajícího z hradeb sloupu, na němž jako na koni bude o soudný den sedět a soudit Mohamed — — — — — Z toho všeho jsme měli nehorázný hlad a sotva jsme se dočkali osmé večerní, abychom sešli dolů do jídelny na každodenní polívku s rejží, každodenní maso ovčí a item kuře. Konečně zavolal arabský sklepník a sešli jsme.

Už jsme byli navykli sedět zde sami, u přítomnosti toliko jediného mlčelivého soudruha. Dragoman to pruského konsulátu, mladý, tlustý, šilhavý muž, s premoanou čepicí na hlavě — jediná to známka evropsko-úřednická zde v Jeruzalémě. Dnes tu ale seděli místo něho dva cizí páni.

„Už jsem prosil, pane, místo to je rezervováno pro pana dragomana — každodenní host“ — mnil syn hostinského, mladík as šestnáctiletý.

„Eh co dragoman — dragoman! A jaký dragoman?“

„Pruský.“

„Tedy Němec.“

„Ne — Žid z Kaify.“

„To je mně jedno!“ a obrátil se k nám. Malá postava, trochu poprášená, jako zde cestující každý, kabát černý, přišumělý, obličej kulatý a krátkým vousem zarostlý, kaštanový vlas prostředně dlouhý a sčísnutý po německu ke straně, na nose zlaté brejle, pod nimiž sivé oči jenjen hrály, a přes celou tvář úsměv kordiálnosti.

„Pánové jsou zajisté Němci,“ míní.

„Zajisté ne,“ míníme.

„No Jeruzalém je město všech národů, sviňské město! Samá nečistota, samý puch, na ulici smetí, na domech špína, lidé protivní — oh jak protivní! Holota arabská, turecká, židovská, křesťanská, zlodějové, odírači —“

„Tedy jste sem nemusil lézt,“ vskočil do toho syn hostinského a bledá tvář jeho byla zlostí celá zrudlá.

„Pomalů! Co se zastáváte? Jste také z německých rodičů.“

„Ale zrozen zde a nedám si tupit vlast!“

„Bravo!“ volám potěšen tím mladým, ještě nezkaženým citem.

Mladík vyšel z jizby. Rozmrzelý Němec vstal, obešel stůl a přikročil k vedlejšímu stolku, na němž rozložena kniha hostů.

„Ach, tady čtu — vy pan — spisovatel z Prahy, už dávno jsem si přál vás osobně seznat, jmeno vaše dávno ctím“ — a zasedá pln přátelské sladkosti zase naproti.

Chlap jistě před sekundou neměl ještě ani tušení, že nějaké to jméno vůbec ve světě existuje. Ani jsem neodpověděl.

„Jsem také spisovatel — Schindler — Schindler! V „Ueber Land und Meer“ měl jsem už celou řadu článků o Syrii — neráčil jste číst? — Schindler! — Doktor chemie, ale já se s titulem nepodpisuji. Dřív jsem psal z Ameriky do lipské „Illustrirte“, ale teď mne žádal Hacklaender, on věděl, že projedu Palestynu — já totiž cestuju hlavně k vůli seznání politických poměrů. A z Prahy? To mluvíte česky. Já mluvím polsky. Ani nevím, kolik jazyků mluvím, počkejte — německy, francouzsky, anglicky, italsky, arabsky, turecky; polsky, a teď se budu ženit a vezmu si Řekyni, hehe! Také jsem tam byl už několikrát, v Praze. Mimo Londýn, kde jsem byl teprv třikrát, není žádné větší místo, kde bych nebyl býval už čtyřikrát.“

„Tedy znáte Jeruzalém už dobře?“

„Ne, tady jsem poprvé. Právě jsme dnes přijeli od Jordanu, ještě jsem celý stlučen — hej to byla jízda! Já pořád napřed, já totiž jsem tuze dobrý jezdec, vždyť jsem lital na neosedlaných koních po jihoamerických pampách — co? Nebyl jsem pořád napřed?“ obrátil se najednou po francouzsku na svého soudruha, praobyčejného nějakého človíčka zrzounka, který byl ještě z talíře nevzhlídl. Soudruh mlčky kývnul.

„Ten pán je Francouz, francouzsky mluvím nejhůř. Já tedy napřed, a tu najednou, za Jerichem to bylo, v ouvoze přede mnou hyéna. Poprvé vidím v životě hyénu na svobodě, do mne to vjelo

— zdejší Arabové už mají jmeno pro mne, říkají mně Vlk — vzpřímím se v třmenech — já totiž jsem tuze dobrý jezdec, pořád napřed — a teď to šlo! Pušku jsem si přehodil ku předu, uzdu mezi zuby, nabil kulku — hajdi, haj! haj! přes křoviny, příkopy, Arabové daleko za mnou, kde pak! — V tom se mně hyéna někde v křovinách ztratí, ani k ráně jsem nepřišel! Abych ji byl mrchu dostal, právě bych jí mohl potřebovat! Já cestuju totiž hlavně k vůli quadrupedům. Usadil jsem se teď v Bajrutu, mám obchod v naturáliích, jsem doktor sice, ale nedbám toho, a teď se budu ženit, vezmu si Řekyni. Tuze dobře se mně daří, dodávám do všech větších museí a zahrad. Minulý měsíc jsem měl obrovskou škodu. Ulít' mně sokol, zcela zvláštní druh, který máme jen u Bálbeku — tisíc franků byl bych zaň dostal. Ale já si to nahradím, prodám jednu, dvě zvláštní mince — já mám totiž taky velkolepý obchod numismatický, a právě teď cestuju hlavně k vůli tomu, abych něco hebrejského našel. Ale nebude toho, sto franků bych dal za starý hebrejský —“

„Prosím“ — pravím a vyndám z kapsy plnou hrst hebrejských.

„Ale? — To bych si vyprosil, abych se moh' na ně podívat z rána — to mne interesuje! Ráno půjdem po Jerusalemě — tenhle pán je totiž fotograf, já taky, též jsem doktor, ale nepodpisuju se. On dělá velmi dobré krajiny a já zas podobizny. Má obchod s Evropou a najednou mně povídá: „Dnes večer pojedu — pojed' se mnou, cestu zaplatím!“ Ani jsem si jakživ nepomyslil,

že půjdu do Palestýny, co dělat jsem neměl — proč bych nešel? Tedy honem domů, několik košil, něco jiného prádla, ani jiný kabát jsem nevzal na sebe, kdybychom nebyli v Palestýně, musil bych se za tento stydět. No, za to má peníze nevěsta, já se teď totiž budu — — —.“

Theremin praví: „Žvanění je zvyk zcela nevinný. Jen že trochu nepříjemný pro toho, kdo poslouchá.“

Druhého dne jsme snídali a obědvali raději o hodinu pozděj.

Nár. Listy 1870.

POVÍDKY MALOSTRANSKÉ.

PŘIVEDLA ŽEBRÁKA NA MIZINU.

Chci psát událost smutnou, ale hledí mně do ní co veselá iniciálka obličej páně Vojtiškův. Obličej tak zdravě svítivý a do červena lesklý jako nedělní pečinka, politá čerstvým máslem. A takhle k sobotě — pan Vojtišek holil se jen v neděli — když už mu bílé vousy po kulaté bradě zas řádně vyrazily a jako hustá smetana se skvěly, zdál se mně být ještě hezčí. Také vlasy jeho se mi líbily. Neměl jich mnoho, začaly pod okrouhlou pleší na skráních a byly už přeshedly, ne více stříbrny, nýbrž již až lehýnce zas do žluta, ale byly jako hedváb a vlály tak hebcce kolem hlavy. Pan Vojtišek nosil totiž čepici vždy jen v ruce a pokryl se leda, když měl přejít prostorou sluncem příliš praženou. Vůbec se mně pan Vojtišek líbil velmi, jeho modré oči zářily tak upřímně, celá jeho tvář byla jako by kulatým, upřímným okem.

Pan Vojtišek byl žebrák. Čím byl před tím, to nevím. Ale žebrákem musil být dle toho, jak byl po Malé Straně znám, již dlouho, a podle svého zdraví mohl jím být ještě dlouho, vypadal jako buk. Jak byl té doby stár, tak asi vím. Jednou jsem ho viděl, když vybelhával se drobným krůčkem svým po Svatojanském vrchu vzhůru do

Ostruhové ulice přistoupil k policajtu panu Šimrovi, který opřen o zábradlí pohodlně se tu slunil. Pan Šimr to byl ten tlustý pan policajt. Tak tlustý, že šedivý jeho frak byl pořád na puknutí a hlava jeho od zadu vypadala jako několik jitrnic, vypouštějících sádlo — račte odpustit. Lesklá přílba kývala se mu na velké hlavě při každém pohnutí, a když se rozběhl za některým tovaryšem, který bez ostychu a proti všem zákonům přes uliči si přešel s hořící dýmkou v ústech, musil pan Šimr přílbu honem vzít do hrsti. Tu jsme se pak my děti smály a tančily po jedné noze, ale jakmile se na nás podíval, hned zas jako by nic. Pan Šimr byl Němec ze Šluknova; žije-li dnes ještě — doufám v boha, že ano — sázím se, že mluví posud zrovna tak špatně česky jako tenkrát. „Nu a vidíte,“ říkal, „já se tomu naučil za rok.“

Pan Vojtišek vzal tenkrát modrou svou čepici pod levé rameno, a vjel pravicí hluboko do kapsy dlouhého, šedivého svého kabátu. Při tom pozdravil zívajícího pana Šimra slovy: „Pomahej pán bůh!“ a pan Šimr salutoval. Šťastně pak vylovil pan Vojtišek skromnou svou tabatěrku z březové kůry, vytáhl za kožené poutko svrchní dno z ní a podal panu Šimrovi. Pan Šimr si šňupnul a pravil: „Už jsou voni taky asi hezky starej. Kolikpak mají?“

„Inu,“ usmíval se pan Vojtišek, „bude tomu věru už osmdesát let, co mne otec pro obveselení mysle na světlo vydal.“

Pozorlivý čtenář zajisté se diví, že směl žebrák pan Vojtišek mluvit s panem policajtem jen

tak po sousedsku, a tento že mu ani nevykal jakž by nějakému venkovanu nebo jinému zcela mu podřízenému člověku arci najisto byl učinil. A k tomu ještě třeba si pomyslit, čím tenkrát policajt byl! To nebylo ledabylo které číslo od jedné do šesti set, to byl pan Novák, pan Šimr, pan Kedlický a pan Weisse, kteří v střežení naší ulice za den se vystřídali. To byl malý pan Novák ze Slabec, který nejraděj postál si před kupeckými krámy, k vůli slivovici; tlustý pan Šimr ze Sluknova; pak pan Kedlický z Vyšehradu, zamračený, ale dobrosrdečný; a konečně pan Weisse z Rožmitálu, velký, s neobyčejně dlouhými, žlutými zuby. O každém se vědělo, odkud je, jak dlouho ve vojště sloužil, a kolik má dětí; na každého jsme se my „sousedské“ děti věšely; on znal každého, muže i ženy, a matkám dovedl říci vždy, kam že se dítě jejich zaběhlo. A když r. 1884 pan Weisse následkem požáru v Renthause vypuklého zemřel, šla mu na pohřeb celá Ostruhová ulice.

On ale nebyl pan Vojtíšek arci také obyčejným žebrákem. On si ani vlastního žebráckého zevnějšku nehleděl tak přísně, vypadal dosti čistě, alespoň na počátku téhodne; šátek na krku byl vždy pořádně uvázan, na kabátě byla sice někde záplatka, ale ne jako kus přibitého plechu a také ne z příliš různobarvé látky. Za týden prožebal se vždy celou Malou Stranou. Měl všude přístup a jakmile zaslechla hospodyně venku jeho měkký hlas, nesla mu hned ochotně svůj trojník. Trojník, půl dobráku, to bylo tenkrát dosti mnoho. Od rána

žebrał až k polednímu, pak si zašel k sv. Mikuláši na půl dvanáctou. Zde u kostela nežebrał nikdy, ba on dřepících zde žebraček ani si nevšimnul. A pak si zašel někde se najíst, věděl, kde po řadě mu nechají plný hrnek od oběda. Bylo cos volného a klidného v celém jeho bytí a konání, něco takového, co as Storma přimělo k jeho dojemně komickému výroku: „Ach koennt' ich betteln geh'n ueber die braune haid!“

Jen hostinský v našem domě, pan Herzl, mu nedal nikdy trojníku. Pan Herzl byl muž trochu dlouhý, trochu skoupý, ale takto ušel. Místo penízu přesypal mu z pyksly své vždy trochu tabáku. Tu pak — bylo to vždy v sobotu — měli pokaždé stejný rozhovor.

„Achach, pane Vojtišku, máme to zlé časy.“

„Ba že máme, a nebudou lepší, dokud si zámecký lev nesedne na vyšehradskou houpačku.“

Mínil lva na svatovítské věži. Přiznávám se, že mně to tvrzení páně Vojtiškovo vrtávalo mozem. O tom jsem slušným způsobem a co rozumný mladý muž — byl jsem tenkrát již osm let stár — ovšem nemohl pochybovat ani na okamžik, že zmíněný lev může právě tak jako já o pouti jít přes kamenný most až na Vyšehrad a zde si také sednout na známou krouživou houpačku. Ale jak že z toho mají vzejít lepší časy, to jsem nechápal. —

Byl překrásný den červnový. Pan Vojtišek vyšel z kostela sv. Mikuláše, posadil si čepici na

hlavu, co ochranu proti sálajícimu slunci, a šel pomalu přes nynější Štěpánské náměstí. U sochy sv. Trojice se zastavil a usedl na schod. Kašna za ním zvučně šplounala, slunce hrálo, bylo tak příjemno! Patrně obědval dnes někde, kde stolovali až po dvanácté.

Sotva si byl usedl, zvedla se jedna ze žebraček od dveří mikulášského kostela a šla tímtež směrem. Té říkali „baba miliónová“. Jiné žebračky slibovaly, že pánbůh darovanou jim almužnu zaplatí stotisíckrát, ona šla hned do „miliónů a miliónů“; proto také paní oficiálka Hermannová, která chodila ke všem licitacím po Praze, dávala almužnu jí jediné. Miliónová šla rovně kdy chtěla a kulhala kdy chtěla. Teď šla rovně a přímo k panu Vojtiškovi u sochy. Plátěné suknice se jí kolem suchých hnátů plandaly skoro bez zašustění, do čela silně stažená modrá plachetka kývala se nahoru dolů. Její obličej byl mně vždy děsně protivný. Samá drobná vráska jako tenounké nudličky, sbíhající se ke špičatému nosu a ústům. Oči její byly žlutozelené jako u kočky.

Přistoupila až poblíž pana Vojtiška. „Pochválen buď pán Ježíš Kristus,“ zašpoulila ústa.

Pan Vojtišek kývnul na znamení, že souhlasí.

Miliónová usedla na druhý konec schodu a kejchla. „Br!“ podotkla, „já nemám slunce ráda, když na mne svítí, musím kejchat.“

Pan Vojtišek nic.

Miliónová stáhla plachetku na zad a bylo vidět celý její obličej. Očima mhourala jako kočka v slunci, teď byly zavřeny, teď zasvítily pod če-

lem jako dva zelené body. Ústa její stále sebou škubala; když se odevřela, bylo vidět napřed nahore jediný zub, celý černý.

„Pane Vojtišku,“ začala zas, „pane Vojtišku, já vždycky říkám, kdybyste chtěl!“

Pan Vojtišek mlčel. Obrátil jen obličej k ní a díval se jí na ústa.

„Vždycky říkám: ano, kdyby pan Vojtišek chtěl, ten by nám moh' povědít, kde jsou dobří lidé.“

Pan Vojtišek nic.

„Co pak se tak upřeně na mne díváte?“ ptala se Miliónová po chvilce. „Co pak je na mně?“

„Ten zub! — divím se, proč máte ten jeden zub!“

„Ach ten zub!“ vzdychla a pak dodala: „To víte, že ztráta zubu znamená vždy ztrátu jednoho dobrého přítele. Už jsou všichni v hrobě, kdož mně přáli a se mnou to upřímně mínili — všichni. Jen jeden ještě zbyl — ale nevím o něm — nevím, kde je ten dobrý přítel můj, kterého mně milostivý bůh postavil ještě na cestu života. Ach bože, já jsem tuze opuštěná!“

Pan Vojtišek hleděl před sebe a mlčel.

Něco jako úsměv, jako radost přelítlo obličejem žebraččiným, ale bylo to ošklivé. Sešpičatila ústa, celý obličej jaksi se jí stáhnul do rtů jako do štopky.

„Pane Vojtišku!“

„Pane Vojtišku, my dva bychom mohli být ještě šťastni. — Tadyhle se mně pořád o vás

zdálo, já myslím, že pánbůh tomu tak chce. — Vy jste tak samoteni, pane Vojtišku, nikdo vám neposlouží. — Vy máte všude přízeň, máte tuze moc dobrých lidí. — Vidíte, já bych se k vám přistěhovala. Kus peřin mám —“

Pan Vojtišek mezi tím pomalu vstával. Už tu stál rovně a pravici si narovnával kožené stínidlo své čepice. „Radš utrejte!“ vyhrkl konečně a obrátil se bez pozdravu.

Kráčel pomalu k Ostruhové ulici. Dvě zelené koule svítily za ním, až zmizel za rohem.

Pak si Miliónová stáhla plachetku až po bradu a seděla dlouho nepohnutě. Snad usnula.

Divné zvěsti začaly se najednou šourat Malou Stranou. A koho se dotkly, škrabal se za uchem. „Pan Vojtišek,“ znělo to často v rozpravách a za chvíli zas jsi slyšel: „Pan Vojtišek!“

Brzy jsem zvěděl všeho. Pan Vojtišek prý nebyl ani chud. Pan Vojtišek prý měl tam za vodou, na Františku, dva domy. To prý ani není pravda, že bydlí pod hradem někde v Brusce.

Blázny si dělal z dobrých malostranských sousedů! A po tak dlouho!

Nastala rozhořčenost. Mužští se zlobili, cítili urážku, styděli se, že byli lehkověrní.

„Darebák!“ pravil jeden.

„Je pravda,“ rozumoval druhý, „viděl ho někdo žebrot v neděli? To byl nejspíš doma, ve svých palácích a jedl pečeně.“

Ženské ještě váhaly. Dobrá tvář páně Vojtíškova zdála se jim přec příliš upřímná.

Ale přišel dodatek zvěsti. On prý má také dvě dcery a ty prý dělají slečny. Jedna prý má lajtnanta a druhá chce jít k divadlu. Nosí jen samé rukavičky a jezdí do Stromovky.

To rozhodlo i u ženských.

Takřka ve dvakrátě čtyryadvaceti hodinách byl osud páně Vojtíškův zjinačen. Všude ho ode dveří odbývali, že jsou „zlé časy“. Kde míval obědy, slyšel, že „dnes nic nezbylo“, nebo: „Jsme chudí, měli jsme jen hrách, to není pro vás.“ Uličníci kolem něho poskakovali a pokřikovali: „Domáci pán! Domáci pán!“

Byl jsem v sobotu před domem a viděl bližícího se pana Vojtíška. Pan Herzl stál jako obyčejně v bílé své zástěře mezi domem, opřen o kamennou veřej. Mimovolně, v nevysvětlitelném strachu jakéms jsem veběhl do domu a skryl se za silná vrata. Kolem stěžejí viděl jsem bližícího se pana Vojtíška dobře.

Čepice se mu v rukou třásla. Nepřicházel s jasným úsměvem jako jindy. Hlava byla sklopena, nažloutlé vlasy zčuchány. „Pochválen buď pán Ježíš Kristus,“ pozdravoval obyčejným hlasem. Při tom se mu hlava povznesla. Tváře jeho byly bledy, oko jako by dřimotou potaženo.

„To je dobře, že jdete,“ mínil pan Herzl. „Pane Vojtíšku, půjčte mně dvacet tisíc. Nebojte se, že přijdete o ně, budou na dobré hypotece. Mohl bych teď koupit dům tady vedle „u la-butě —“

Nedomluvil.

Panu Vojtiškovi vyhrnuly se slzy náhle proudem. „Vždyť jsem — vždyť jsem —“, zavzlykal, „já byl po celý život tak poctivý!“

Potácel se přes ulici a sklesl u zdi pod zatačkou k hradu. Hlavu položil na kolena a štkal hlasitě.

Vrazil jsem do pokoje k rodičům, třesa se na celém těle. Matka stála u okna a dívala se přes ulici. Ptala se: „Co pak mu řekl pan Herzl?“

Hleděl jsem upřeně oknem tam na plačícího pana Vojtiška. Matka vařila právě svačinu, ale každý okamžik přistoupila také k oknu, vyhlédla ven a zavrtěla hlavou.

Najednou vidí, že pan Vojtišek pomalu se zdvihá. Rychle ukrojila krajíc chleba, položila jej na hrnek s kávou a spěchala ven. Volala, kývala s prahu, pan Vojtišek neviděl a neslyšel. Šla až k němu a podávala mu hrnek. Pan Vojtišek díval se němě na ni. „Zaplať pánbůh,“ zašeptal konečně a pak dodal: „ale teď nemůžu nic polknout.“

Víc pan Vojtišek po Malé Straně nežebral. Za řekou ovšem také nemohl chodit od domu k domu, neznali ho tam lidé a neznali policajti. Usadil se na Křižovnickém plácku u podloubíčka klementinského, zrovna naproti vojenské strážnici, která stávala u mostu. Vídal jsem ho tam po každé, když jsme v prázdné čtvrtceční odpůldne

zašli si na Staré Město podívat še na výlohy ryneckých kněhkupců. Čepice ležela před ním dnem na zemi, hlava byla vždy svěšena k prsoum, v rukou držel růženec, nevšimal si nikoho. Pleš, tváře, ruce neleskly a nečervenaly se více jako před nedávnem, sežloutlá kůže se byla scvrkla do šupinatých vrásek. Mám, nemám to říci? — ale proč bych to neřekl, že jsem si netroufal přímo k němu, že jsem se plížil vždy kolem pilíře, abych mu mohl čtvrtěni své jmění, šajnový groš, od zadu hodit do čepice a pak rychle utéci.

Pak jsem ho potkal jednou na mostě; vedl ho policajt na Malou Stranu. A pak jsem ho nespatrił už nikdy.

Bylo mrazivé únorové jitro. Venku ještě šero, okno samý tlustý, květnatý led, v němž se oranžově odrážel svit z protějších kamen. Před domem zaharašil vozík a zaštěkali psi.

„Doskoč mně pro dva žejdlíky mlíka,“ velela matka. „Ale zaobal si krk.“

Venku stála mlíkařka na vozíku a za vozíkem stál policajt pan Kedlický. Kus lojové svíčky svítil tiše v čtyřhranné, skleněné lucerně.

„Cože, pan Vojtišek?“ ptala se mlíkařka a ustala ve vrtění vařečkou. Ono bylo mlíkařkám sice ouřadně zapovězeno užívat vařečky na dělání smetanové parády, ale pan Kedlický byl muž dobrosrdečný, už jsem to řekl.

„Ano,“ odpověděl, „našli jsme ho po půlnoci na Oujezdě vedle kanonýrských kasáren. Byl na dobro zmrzlý a dali jsme ho do umrlčí komory ke Karmelitánům. Měl jen rozedraný kabát a kalhoty, ani košile neměl.“

Národní Listy. 2. dubna 1875.

HASTRMAN.

Chodil vždy s kloboukem v ruce. Ať byl sebe větší úpal mrazový nebo sluneční, nanejvýš že držel svůj nízký, ale baňatý cylindr se širokou střechou nad hlavou jako parasol. Šedivé vlasy byly hladce přičísnuty k lebce a spojovaly se vzadu v cúpek tak pevně stlačený a svázaný, že se ani nekýval — jeden to z nejposlednějších cúpků v Praze, už tenkrát byly tu jen dva nebo tři. Zelený fráček jeho, se zlatými knoflíky, měl živůtek jen krátký, za to byly ale šosy dlouhé a tloukly hubenou, malou postavičku páně Rybářovu do vychrtlých lýtek. Bílá vesta kryla nahnutá prsa, černé spodky šly jen po kolena, kde se svítily dvě stříbrné přasky, pak dál byly sněhobílé punčochy zas až k jiným dvěma stříbrným přaskám a pod těmi šouraly se velké střevíce. Byly-li ty střevíce někdy obnovovány, nevím, ale vždycky vypadaly tak, jako by se k nim byla brala rozpraskaná kůže se střechy nejstaršího fiakra.

Suchý, špičatý obličej páně Rybářův byl ozářen věčným úsměvem. Zvláštní podívání bylo na pana Rybáře, když šel po ulici. Každých dvacet kroků zůstal stát a obrátil se vpravo vlevo. Podobalo se, že jeho myšlenky nejsou v něm,

že jdou uctivě asi krok za ním a pořád ho baví nějakými veselými nápady, tak že pan Rybář musí se usmívat a občas se po čtverácích ohlídnout.

Když někoho pozdravoval, vyzdvihl jen ukazovač pravé ruky do výše a lehýnce hvízdnul. Takové lehýnké hvízdnutí zafičelo vždy také, když pan Rybář začal mluvit, a obyčejně začínal s „džó!“, což mělo význam potakující.

Pan Rybář bydlel v Hluboké cestě, hned dole v levo, s vyhlídkou na Petřín. Ale kdyby byl býval již až u samého domu, jakmile spatřil nějaké cizince, kteří zahýbali v pravo na Hradčany, vždy šel za nimi. Když zastavili u rozložitě vyhlídky a obdivovali se kráse naší Prahy, stál vedle nich, pozdvih' prst a hvízdnul: „Djo, moře! Proč nebydlíme u moře!“ Pak šel za nimi do hradu a když se cizinci ve svatováclavské kapli obdivovali zas stěnám vyloženým českými drahokamy, hvízdnul po druhé: „To si myslím! U nás v Čechách hodí pasák kamenem za stádem, a kámen má často větší cenu než celé stádo!“ Víc jim neřekl nikdy.

Pro jeho jméno, pro jeho zelený fráček a pro to „moře!“ říkali jsme mu hasrman. Ale v úctě jsme ho měli staří mladí. Pan Rybář byl justiciárem na výslužbě, někde od Turnova. Zde v Praze žil u své blízké příbuzné, mladé, která měla nevysokého úředníka za muže a s ním už dvě nebo tři děti. Vypravovalo se, že pan Rybář je až báječně bohat. Ani ne tak na penězích, jako na drahokamech. Ve svém pokojíku měl, říkali, stát vysokou černou skříň, v té skříni byly samé níz-

ké, čtyřhranné škatule černé, hezky velké, a v každé škatuli byl vnitřek sněhobílou lepenkou rozdělen na samé čtverce a v každém čtverci ležel na bavlnce lesknoucí se drahokam. Byli lidé, kteří to viděli. Našel a sebral prý vše sám na hoře Kozákově. My děti jsme sobě vypravovaly, že když u Šajvlů — tak se nazývali ti páně Rybářovi příbuzní — myje se podlaha, posypávají ji místo pískem samým natlučeným cukrem. V sobotu, v den drhnutí, vždy jsme ukrutně záviděly dětem Šajvlovým. Jednou jsem seděl nad příkopem v levo za Bruskou branou poblíž pana Rybáře. Tam usedal totiž pan Rybář každého krásného dne na hodinku pohodlně do trávy a kouřil si z krátké dýmky. Tenkrát šli náhodou dva větší studující kolem. Jeden z nich prsknul a pravil: „Ten kouří mamincinu vatýrku!“ Od té doby pokládal jsem kouření maminciny vatýrky za požitek, jakého sobě mohou dovolit jen lidé velice zámožní.

Takto se procházel „hastrman“ — ale ne, neříkejme mu tak, vždyť už nejsme děti! — vždy jen po bruských hradbách. Potkal-li některého kanovníka, jichž procházky také vždy šly sem, zastavil se a promluvil s ním několik přívětivých slov. Kdysi — poslouchal jsem rád, co mluvili lidé dorostlí — slyšel jsem ho, jak rozmlouval s dvěma kanovníky, sedícími na lavičce. On stál. Mluvili o „Frankreichu“ a o nějaké „svobodě“, samé divné řeči. Najednou zdvihl pan Rybář prst a hvízdnul: „Djó, já se držím Rosenau! Rosenau praví: „Svoboda je jako ty šfavnaté potraviny a

silná vína, kterými se navyklé jim silné náture živí a posilňují, slabé ale přemáhají, opojují a zničují.“ A pak kýv' klouboukem a šel.

Větší a tlustý kanovník prál pak: „Co to má vždycky s tím Rosenauem?“

Menší, ale také tlustý odvětil: „Spisovatel, nejspíš spisovatel.“

Já ale pamatoval jsem si větu tu co obsah veškeré vyšší moudrosti. O Rosenauovi a o panu Rybářovi měl jsem stejně vznešený pojem. Když jsem pak dorůstaje dostával sám rozmanité knihy do ruky, nalezl jsem, že pan Rybář byl vskutku tenkrát citoval zcela věrně. Jen s tím rozdílem, že zmíněnou větu nenapsal Rosenau, nýbrž jakýs Rousseau. Patrně byla mrzká náhoda pana Rybáře svedla s nějakou lehkomyšlnou tiskovou chybou.

Proto věru nepozbyl úcty mé. Dobrý, nesmírně dobrý člověk! —

Bylo to v sluneční den srpnový, tak as ku třetí hodině odpolední. Kdo šel právě Ostruhovou ulicí, zůstal stát; kdo stál právě tak po domácku venku, zavolal honem něco dovnitř domu; z krámmů vybíhali lidé. Všichni se dívali za panem Rybářem, krácejícím dolů.

„Jde někam se vychloubat svým bohatstvím,“ řekl pan Herzl, šenkýř „u dvou slunců“. Podotýkám, že druhý pád množného počtu pro slovo „slunce“ je dle malostranského jazyka zcela určitě „slunců“.

„O já!“ volal pan Vitouš, kupec na rohu,

„musí být zle, nese na prodej!“ Je mně lito, musím-li říci, že pan Vitouš netěšil se přílišné vážnosti u sousedů. Vypravovalo se o něm, že jednou už byl blížek bankrotu, a podnes se dívá dobrý malostranský soused na „bankrotáře“ naprosto jinak než svět ostatní.

Ale pan Rybář kráčel klidně dál trochu rychleji než jindy. Pod levým paždím nesl jednu z těch čtyřhranných škatulí černých, o nichž tolik povídáno. Tisknul ji pevně k tělu, tak že smeknutý klobouk v ruce dole byl jako by k noze přiklížen. V pravé ruce měl španělku s placatým knoflíkem ze slonové kosti, znamená to, že pan Rybář jde někam na návštěvu, nikdy jindy nenosil hole. Pozdravován zdvihal hůl a hvízdal mnohem hlasitěji než jindy.

Sešel Ostruhovou ulicí, přešel svatomikulášským náměstím a vešel do domu Žambereckého. Tam bydlel v druhém patře gymnasijsní profesor pan Muehlwenzel, matematik a přírodozpytec. Tedy muž vzdělání trochu tenkrát neobyčejného. Návštěva netrvala dlouho.

Pan profesor byl v dobré míře. Jeho hřmotné, podsedlé tělo bylo sobě právě odpoledním spánkem odpočinulo. Dlouhé šedé vlasy, věncíci lysé temeno, ježily se sem tam v pohodlném nepořádku. Modré, duchaplné a vždy přívětivé oči se svítily. Tváře, beztoho vždy rudé, hořely. Ty široké, dobré tváře byly trochu silně neštovicemi prorvány a zavdávaly panu profesoru příčiny k stálému vtipu. „Tak je to na světě,“ říkal, „když se děvče směje a má v tváři důlek, je prý hezké;

já když se směju, mám sta důlků, a jsem prý přec jen ošklivý.“

Pokynul panu Rybářovi k pohovce a ptal se: „Čím tedy mohu sloužit?“

Pan Rybář položil škatuli na stůl a sundal svršek. Pestré kamínky zazářily.

„Já bych — já jen co tadyhleto tento — jakou to má asi cenu —“ koktal.

Posadil se pak a opřel bradu o knoflík hole.

Pan profesor se zadíval do kamínků. Pak vyndal jeden temný, vážil v ruce a prohlížel proti světlu. „To je moldavit,“ pravil.

„Jak?“

„Moldavit.“

„Džó, moldavit,“ hvízdnuł pan Rybář. Na tváři jeho bylo tak trochu vidět, že slovo to slyší poprvé v životě.

„Ten by se hodil pro naši gymnasijsní sbírku, jsou už řídky. Moh' byste nám jej prodat.“

„To by se vidělo. — Co tak asi —“

„Tři zlaté v dvacetnicích byste za něj dostal. No?“

„Tři zlaté!“ hvízdnuł tenounce pan Rybář. Brada se zdvihla a sklapla pak zas na knoflík. „A ostatní?“ šeptnuł po chvílce z náhle stísněného hrdla.

„Chalcedony, jaspisy, ametystky, záhnědy — to nic není.“ ~

Za nějaký okamžik byl pan Rybář zas již u rohu Ostruhové ulice. Kráčel pomalu vzhůru. Poprvé ho sousedé spatřili, an měl klobouk na hlavě. Široká střecha byla stažena do čela. Špa-

nělka se vlékla koncem po zemi a harašila o dláždění. Nevšimnul sobě nikoho, nehvízdnul ani jednou. Také se na té cestě ani jednou neohlíd'. Patrně dnes nedováděla žádná z jeho myšlének venku, všechny jeho myšlenky byly v něm, hluboko.

Dnes již z domu nevyšel, ne na hradby a ne za Brusku. A byl tak krásný den!

Bylo již k půlnoci. Nebe se modralo jako za rána, měsíc zazářil nejpyšnějším, nejkouzelnějším leskem svým, hvězdy se třepetaly jako bílé jiskry. Petřín byl pokryt nádhernou stříbrnou mlhou, stříbrná záplava ležela na celé Praze.

Veselé světlo lilo se do pokojíku páně Rybářova oběma okny, dokořán otevřenými. U jednoha okna stál pan Rybář. Stál tu jako socha, ztrnulý. Z dále hučely jezy vltavské táhlým, mohutným tonem. Slyšel je stařeček?

Náhle sebou trhnul. „Moře! — Proč tu není moře!“ šeptnul a rty se mu zachvěly.

Snad se v něm vlnila tesknost jako bijící moře.

„Eh!“ škubnul sebou pak a odvrátil se. Po podlaze ležely otevřené škatule a zrak jeho se jich dotknul. Vzal pomalu nejbližší z nich a vyndal z ní kamínky do hrsti. „Fí — oblázky!“ a mejknul jimi oknem ven.

Dole zapraskalo a zařinčelo sklo. Pan Rybář dnes ani nevzpomněl, že dole v zahradě je skleník.

„Strýčku, co pak děláte?“ ozval se příjemný mužský hlas venku, patrně ze sousedního okna.

Pan Rybář mimovolně ustoupil o krok nazpět. Dvěře vrzly a vešel pan Šajvl. Snad ho byla krásná noc zdržela u okna. Snad byl zpozoroval na starém strýci neobyčejný neklid a slyšel z jeho pokojíku dlouho trvající šukot. Snad vylehly i některé starcovy vzdechy hlasitě z okna ven.

„Strýčku, snad nechcete ty krásné kamínky vyházet všechny ven?“

Stařec sebou škubnul. Pak zašeptal dívaje se upřeně k Petřínu: „Nemá to ceny — obláčky —“

„Já vím, že nemají velké ceny, vždyť to znám sám. Ale cenu mají přec, pro nás i pro vás. Vy jste sobě je pracně sebral — strýčku, nechte je, prosím, všechny pro mé děti. Budou se na nich učit, vy jim budete vypravovat —“

„Mysleli jste snad,“ šeptal zas stařec monotonně a s namáháním, „že jsem bohat, a já vskutku —“

„Strýčku,“ pravil pan Šajvl hlasem pevným, ale při tom měkkým a uchopil starcovu ruku, „copak nejsme vámi bohati? Moje děti by neměly dědečka, moje žena by byla bez otce, kdybychom neměli vás. Vždyť vidíte, jak jsme kolem vás šťastni, vy jste našim požehnáním v domě —“

Náhle přistoupil stařec zas až k samému oknu. Ústa se mu zachvěla, v oku cítil nevýslovný tlak. Pohlídl ven. Neviděl nic určitého, vše se třpytilo jakoby rozpuštěný démant, vše se vlnilo — až k samému oknu — až do jeho oka — moře — moře!

Dál už povídat nebudu, dál už neumím.

Národní Listy 1876.

JAK TO PŘIŠLO, ŽE DNE 20. SRPNA ROKU 1849, O PŮL JEDNÉ S POLEDNE, RAKOUSKO NEBYLO ROZBOŘENO.

Dne 20. srpna roku 1849, o půl jedné s poledne, mělo být Rakousko rozbořeno, takž bylo usnešeno v „spolku pistolovém“. Nevím už ani, čím se tenkrátě Rakousko provinilo, ale nepochybuju ani dost málo, že rozhodnuto tak po úvaze hluboké. Nebylo více pomoci, věc usnešena, odpřísáhnuta a provedení svěřeno osvědčeným rukám Jana Žižky z Trocnova, Prokopa Holého, Prokûpka a Mikuláše z Husi, totiž mně, pak Rumpálovic Josefovi, synu to uzenářovu, Frantiku Mastnému, synu ševcovu, a Antonínu Hochmannovi, tomu, jenž byl odněkud od Rakovníka a studoval za peníze svého bratra sedláka. Uvedená příjmena historická nebyla udělena snad hříčkou náhody, nýbrž zcela po zásluze. Já byl Žižkou, neboť jsem byl ze všech nejčernější, mluvil jsem nejrázněji a hned do první schůze našeho spolku (odbyvala se na půdě u Rumpálů) byl jsem se dostavil s černou páskou přes levé oko, což vzbudilo všeobecnou sensaci. Tu černou pásku musil jsem pak ve všech schů-

zích mít; nebylo to příliš příjemno, ale nedalo se ovšem nic dělat. Ostatní měli na svá příjmena nároky rovněž rozhodné.

Věc byla připravena s obezřetností přímo úžasnou. Po celý rok užívali jsme každé vycházky ku společnému cvičení se v házení prakem. Výtečný materiál na praky dodával Mastný-Prokúpek, a na sto kroků trefili jsme každou stromovou peň, když byla jen s mužem silna. Tím jsme se ovšem neomezili. Po celý rok skládali jsme každý krejcar, ať už poctivě či nepoctivě nabytý, do společné „kasy pistolové“, odkudž také jméno spolku. Výtěžek obnášel na konec celých jedenácte zlatých. Za pět zlatých koupili jsme před týdnem na Příkopěch bambitku „lutišské práce“, jak byl prodavač řekl. Dívali jsme se po celé schůze, jež se nyní za nastalých prázdnin odbyvaly denně, na svou bambitku, šla z ruky do ruky, a každý z nás potvrdoval, že je to pravá lutišská práce. Nevystřelili jsme z ní posud arci ani jednou, za prvé proto, že jsme neměli prachu, a za druhé, že posud trval prohlášený stav výmínečný a my se musili tedy mít na pozoru. My vůbec jsme byli velmi bedliví, abychom se neprozradili, proto také nepřibrali jsme pranikoho více do svého spolku, byli jsme v něm jen my čtyři „principisté“, ale to jsme věděli, že je nás dost. Také jsme za zbývajících šest zlatých mohli koupit bambitku ještě jednu a tím svou armaturu zrovna zdvojnásobit, ale my sumu tu určili na prach, o kterémž jsme neměli zcela jasný pojem, mnoho-li stojí. Na plán, jež jsme měli, stačila jedna bambitka úplně. Měli jsme

ovšem ještě něco spolkového, porculánovou dýmku, z níž kouřival při tajných schůzích Prokůpek ve jménu nás všech; byla to pěkná a významná dýmka s namalovaným kalichem, cepem a sudlicí, ale pro dnešek nekladli jsme na ni žádné zvláštní váhy. Také jsme měli svůj zvláštní elektrický stroj. Shotovil nám jej bratr Prokopa Holého, zámečnický tovaryš, ze starého dvougrošáku, ale stroj se neosvědčil. Nechali jsme jej doma.

Předkládám zde náš plán, aby se mu mohl každý obdivovat. Hlavní účel: rozbořit Rakousko. Přední nutnost: zmocnit se Prahy. Nutný prostředek: dobýt citadely belvederské, na výběžku mariánských hradeb, odkud jsme pány Prahy a kde nemůžeme dle našeho náhledu být odnikud bombardováni. Vypočtené podrobnosti: citadela bude přepadena zrovna v čas polední. Povážíme-li, že při přepadání rozličných tvrzí panuje od nepamětných časův usus, vykonat to vždy o půlnoci, že ale právě proto o půlnoci jsou strážé nejspíš vždy nejbdělejší, musíme přiznat, že úmysl náš byl zrozen z chytrosti zrovna ďábelské. Citadela byla v té době střežena jen nečetně, šesti až osmi vojáky. Jeden z nich stál na stráži hned u železných do nádvoří vedoucích vrat; vrata byla vždy pootevřena a viděli jsme, jak voják tam pohodlně přechází. Druhý procházel se na straně pražské, kde stálo několik děl. Jako by nic přiblížíme se ke vratům, my čtyři a ještě někdo — hned se uvidí kdo — vrhnem se na stráž, skolíme ji, vezmem jí pušku, dvakrát bouchnem praky do oken strážnice, vrazíme dovnitř na povalující se stráž-

níky, skolíme je a vezmem jim pušky. Zbývá druhá stráž. Ta se nejspíš vzdá, svážem ji a vezmem ji pušku. Nechce-li se vzdát, je to její věc, my ji skolíme. Na to hned zavezem jedno dělo ke vratům, zapálíme smolný věnec, který tam na bidle trčí, a budem s hradeb křičet na Pražany, že je revoluce. Teď přijde vojsko, to se rozumí. Ale nemůže přes zeď na nás, a my každý okamžik náhle otevřem vrata, vystřelíme mezi ně z děla a honem zase vrata zavřem. Skolíme první došle vojáky, ostatní posádka se asi vzdá, protože už bude revolucí odevšad ohrožena, a nevzdá-li se, je to její věc. My vyrazíme ven, spojíme se s Pražany a první, co uděláme, bude, že osvobodíme všechny na Hradčanech ještě úpící politické vězně. Ostatek už je tak přirozený, jako když žito roste. První velkou vítěznou bitvu svedem u Německého Brodu, zalákáme armádu tam. Druhou svedem na Moravském poli — zrovna na Moravském poli, duch Přemysla Otakara volal za pomstu. Pak dobudem Vídně a rozboříme Rakousko. Při tom nám budou pomáhat už Maďaři. A pak skolíme Maďary. Obdivuhodné!

Velmi důležitou úlohu na samém počátku krvavého toho dramatu měla hrát osoba ta pátá. Nevěděla o tom praničeho a neměla ničeho zvědět až v okamžiku nejposlednějším. Byl to hokynář Pohorák. Byl odněkud od Jenče za Bílou Horou, a dojížděl s vozíkem a velkým svým tažným psem třikrát týdně do Prahy se zabitými kuřaty a holuby. Na něho poukázal vojvůdce Rumpál Prokop Holý, když se jednalo o věc velkou, totiž o opa-

tření prachu. Prachu sobě opatřit byla věc tenkrát náramně těžká, kupci směli ho odprodávat jen na prokázané úřední dovolení, a Prokop Holý, u jehož rodičů kupoval Pohorák vždy uzenu, nám sdělil, že kupuje tento v Praze vždy také prach pro jenečského kupce. Zeptal se ho, zdali by nechtěl nakoupit prachu také jemu za dobré mimotní zaplacení, a Pohorák svolil. Dne 19. srpna odevzdáno Pohorákovi Prokopem Holým celých šest zlatých, z nichž dva zlaté byly královskou odměnou a čtyry určeny na prach. Následujícího dne, slibil, že sobě s prodejem zboží svého i s koupí pospíší, že pak s vozíkem svým místo k Strahovské bráně pojedje Bruskou, a tam že Prokopovi Holému prach odevzdá. Teď teprv se doví, že je nás tu celá síla, vypřáhne bílého svého psa z vozíku, nechá vozík stát na silnici a přidá se k nám. Že se přidá, nebylo pražádné pochybnosti, vždyť dostal dva zlaté, a pak ta čest! Něco z něho uděláme pak na všechen způsob, tím může být jist. Mimo to nám sdělil Prokop Holý, že Pohorák vypravoval v loni po Svatodušních svátcích, jak venku v polích strhl husara s koně.

„Za Bílou Horou jsou nejsilnější lidé v Čechách,“ prál Prokop Holý.

„A to jde až za Rakovník,“ minil Mikuláš z Husi a máchnul mohutnou svou pěstí do vzduchu.

Abych tak řekl, mně byla součinnost Pohorákova věci zcela příjemnou. A vsadil bych se, že u ostatních vojevůdců děla se as reflexe zcela podobná. Jednalo se totiž při našem plánu, jak svrchu obsírně sděleno, nejprv o tu stráž u vrat.

A tu byla jedna věc, která se byla sběhla teprv před málo měsíci a jejíž stopa zajisté byla podnes na dně duše každého z nás. Hráli jsme si tenkrát my čtyři — a bylo nás o něco víc než čtyři — v hradebních příkopech míčem. „Velký pasák“ jmenovala se vojenská hra naše a váleno semo tamě po několik hodin. Měli jsme překrásný míč gumový, jistě že za dva dvacetníky. Hráli jsme výtečně, neboť kolemjdoucí granátník se zastavil, aby se nám obdivoval. Stál tu dlouho, ať pak se i posadil do drnu, aby se mohl obdivovati pohodlněji. Náhle se stalo, že míč se kutálel zrovna kolem něho, granátník se natáhl líně, až se na břich převalil, a zachytil jej. Pomalu pak vstával — to vstávání jeho nemělo žádného konce — a my očekávali, kam asi mohutná jeho pravice míčem mrští. Ale mohutná jeho pravice vstrčila míč pohodlně do kapsy a mohutné jeho tělo hrabalo se líně po úbočí vzhůru. Obklopili jsme granátníka, prosili, říčeli, hrozili — resultát byl, že dostal Prokop Holý pohlavek a Mikuláš z Husi také jeden. Pak jsme metali kamení, ale granátník se rozběhl po nás, a spravedlivá historie musí zaznamenat, že jsme utekli všichni.

„Víte, my udělali zcela dobře, že jsme ho neseprali,“ vykládal pak Jan Žižka z Trocnova. „Víte, co chceme, a kdo ví, co by se bylo stalo! Když je spiknutí, neví se nikdy, co se může stát, já to znám! Já už jsem se celý třás’ — chtěl jsem chlapa chytit — ale myslil jsem si: Počkej jen!“ Jasný výklad ten byl všeobecně přijat s vděčností, a každý potvrdzoval, že už se celý třás’ a sotva se držel.

V prvních dnech srpna, když se jednalo již o nejsubtilnější podrobnosti plánu, ptal jsem se náhle: „Kouše Pohorákův pes?“

„Kouše,“ potvrzoval Prokop Holý: „včera utrhl perníkářovic děvečce sukni.“

To bylo velmi důležité, že Pohorákův pes kouše.

* * *

Nastalo jitra památného dne. Neomylná kronika nebes zaznamenala si je co jitra pondělí.

Viděl jsem je lehýnce se šerit, pak popelavě šedivět, pak se poznenáhlu světlit; vždy jasnějšího světla přibírat — vše to v dobách nesmírně dlouhých. A přec celá duše prahla podivným způsobem touhou, aby se ani nešerilo ani nesvětlilo a příroda skočila přes ten jeden jedinký den. Očekával jsem, že se cos podobného najisto státi musí, modlil jsem se, modlil, a duše má, přiznám se, mřela tesknou.

Nespal jsem po celou noc. Jen někdy mžikem přelítla zimničná dřimota, hned na to jsem ale sebou zas na horkém loži mrštil, a měl jsem co dělat, abych hlasitě nezaúpěl.

„Co pak je ti — ty vzdycháš?“ ptala se několikrát matka.

Tvářil jsem se, jako bych spal.

Pak matka vstala, rozsvítla a přistoupila ke mně. Měl jsem oči zavřeny. Položila dlaň na mé čelo. „Ten hoch pálí jako oheň. Muži, pojd sem, jemu něco je.“

„Nech ho,“ mínil otec, „někde se včera

vztekal. Čerti jimi šijou — ale tyhle ty spolky musí přestat, pořád jsou s Franckem, Josefem a s tím rakovnickým pohromadě —“

„Vždyť víš, že se spolu učí, jde jim to lip.“

Píšu upřímně. Bylo mně naprosto nevolno. Bylo mně nevolno vlastně už po více dnů, pořád hůř, čím blíže přicházel 20. srpen. Pozoroval jsem cos podobného také u ostatních vojvůdců. V posledních schůzích mluvilo se někdy až trochu spleteně. Přičítal jsem to ve vnitřku svému tomu, že mají vojvůdcové strach. Přemohl jsem sama sebe a vystoupil předevčirem rázně. Odpírali vesměs co nejhrdinněji, rozohnili jsme se, nikdy nebylo mluveno tak rázně jako předevčirem. Následující noci jsem spal ale přece špatně. Ano, kdybych byl cítil naprostou hrdinnost u ostatních, byl bych sama sebe cítil také zcela jinak.

Že bych já sám měl strach, nemohl jsem připustit za žádnou cenu. Přec jsem si myslil a znělo to jako těžká žaloba na osud, proč as zrovna mně přidělen ten úkol děsný. Rozboření Rakouska zdálo se mně pojednou býti kalichem plným nevýslovné hořkosti. Byl bych se rád modlil: „Pane, odejmi kalich ten ode mne!“ ale cítil jsem, že není už zbytí, a vrchol slávy byl mně pojednou vrcholem Golgaty. Přísaha však vážala.

V deset hodin jsme měli být na místě, v jedenáct měl přijet Pohorák, o půl jedné měla se provést akce.

Vyšel jsem v devět z domu.

Příjemný letní vánek osvěžoval skráně. Modré nebe se usmívalo jako Mária, sestřička Prokopa Holého, když vyzývala k nějakému čtveřáctví. Mimochodem řečeno, byla Mária mou láskou. Vzpomněl jsem si na ni, na úctu, jakou jevila vždy k hrdinné povaze mé, a pojednou mně bylo snáz a snáz, prsa se vypínala a duše rostla.

Stal se kouzelný obrat, než jsem dostihl Jeleních příkopů, přistihl jsem se dvakrát, že jsem si byl poskočil na jedné noze.

Rozpomínal jsem se, je-li vše v pořádku. Bylo ve vzorném. Dva praky kryly se v mé kapse. V druhé kapse se kryla černá páska na oko. Pod ramenem nesl jsem školskou knihu, k vůli válečné lsti. Kráčel jsem po Mariánských hradbách kolem cvičících se vojenských oddílů a nezachvěl jsem se ani. Věděl jsem, ty že do té doby budou dávno ve svých kasárnách zpět.

Bylo času dost, obešel jsem tedy celou válečnou posici. Prošel jsem Chotkovy sady, kde — stále poblíž silnice, vedoucí již dolů — zaujmouti měl místo Mikuláš z Husi. Pohlédl jsem dolů do Brusky, kde měl stát Prokůpek, vyčkávající Pohoráka, aby pak, nadběhnuv mu strmým úvozem, dal nám rychle zprávu. Vystoupil jsem až k citadelce a přešel odtud valy k Bruské bráně. Když jsem byl u citadely, tlouklo mi srdce, když jsem se od ní vzdálil, zase přestalo. Valy od citadely k Bruské bráně tvoří dvě vybíhající bastióny. První z nich je cele vyvýšena a má nahoře v okruhu svém drobnou planinku; v té byl

uprostřed tenkrátě malý rybníček se zděnou ob-
rubou, hustým rákosím a křovinami kolem — rej-
diště mnohých našich radovánek. Pod jedním tím
keřem měli jsme schovánu pěknou hromadu liber-
ních oblázků pro praky. Okruh druhé bastióny
tvoří údolí hlubší. Dnes v tom zářezu stojí ka-
várna Panorama, tenkrát bylo místo pokryto hu-
stým křovím. O několik kroků dál je Bruská
brána — stanoviště moje co vrchního vojevůdce.

Usedl jsem na lávku nad branou a otevřel
knihu. Lehýnké chvění probíhalo mi tělem, někdy
šournul po zádech mrazík, ale myslím, že to ne-
byl strach. Bylo mně v celku dosti dobře. Mnoho
k tomu přispělo, že jsem nebyl spatřil ani jedi-
ného spolubojovníka. Měl jsem je v příjemném
podezření, že dostali strach a nepřijdou. Pořád
mne srdce nutkalo, abych se vůči tomu hrdě vy-
pnul, abych se cítil — ale mysl zas pověřčivě
zrazovala, že bych je tím snad přivolal, a nevy-
pnul jsem se.

Bubny a trubky zněly střídavě na cvičištích
mariánském a belvederském. Lidé a vozy pode
mnou vycházeli a vcházeli do brány. Z počátku
jsem si jich nevyšimal, pak začala pověra také
zde svou hru. Uhne-li se ten zde na konci můstku
směrem k Bubenči, bude s námi zle — — uhne-li
se v levo k Podbabě, bude dobře. — Jeden —
tři — čtyři — pět — všechno jde k Bubenči —
trouby teď od Belvederu znějí jako k útoku —
vyskočil jsem.

V tom se Svatovítské věže zazněla desátá.
Ohlédnu se a vidím, jak alejemi cape Mikuláš

z Husi ku svému stanovišti. Slechetné, odvážné srdce — udatný bojovník — i prázdniny obětoval velké věci, mohl být u bratra doma už po čtrnáct dní — — ale cítil jsem, že je mi trochu na závadu, že ho vidím. Musil jsem tedy nyní na vojenskou obchůzku, dle povinnosti své. Šel jsem, drže otevřenou knihu před sebou, pomalu baštami. Nikde zde nahoře procházejícího se člověka.

Došel jsem rybníčku. Zde ležel v trávě Prokop Holý. Jak jsem ho spatřil, začal jsem dělat dlouhé, pádné kroky, jako by těžká, obrněná noha duněla po vozové hradbě.

Prokop Holý držel také knihu v ruce a díval se na mne. Oči jeho byly červený.

„Všechno v pořádku?“

„Všechno.“

„Máš?“

„Mám.“ — Totiž že má bambitku, jemu svěřenou.

Mrknul jsem po křoví, pod nímž ležely naše oblázky. Prokop Holý mrknul taky a patrně se hleděl při tom trochu pousmát, ale nepovedlo se mu to. V tom vyšel z citadely voják s konví v ruce, oděný v halenu a pohodlnou čepici. Stálý to tam sluha. Na toho jsme byli v rozpočtu svém zcela zapoměli — no, o jednoho víc! Přicházel pomalu blíž, a když byl zrovna u nás, postavil konev na zem. V nás obou hrklo jako v hodinách.

„Mladí pánové, nemají nějaký cigárko?“

„Nemáme, my —“ ale nedopověděl jsem;

vždyť jsem přece nemohl říci, že mimo Prokúпка z nás ještě žádný nekouří!

„Ale dva krejcary jistě mají, dají mi je na báček! Já jsem tu už od loňské rebelie“ — nové, silnější hrknutí, pravá elektrická rána — „a každý den mně tu dávají pánové na báček.“

Vyndal jsem dva krejcary a podal mu je třesoucí rukou. Voják si hvízdnu, sebral konev a odcházel ani se nepoděkovav.

Kývnul jsem rukou a sestupoval k silnici. Vešel jsem do Chotkových sadů a blížil se Mikuláši z Husi, zaujímajícímú lávku na „pěkné vyhlídce“. Hleděl přes knihu dolů. Pádny, dlouhý krok, jakoby opět obrněná noha.

„Všechno v pořádku?“

„Všechno,“ a pousmál se trochu.

„Je tam Prokúpek?“

„Je — a bafčí.“ Dole seděl Prokúpek na zábradlí, klátil nohama a kouřil doutník. Zajisté trojníkový.

„Zítřa začnu taky kouřit.“

„Já taky.“

Kývnutí rukou a rozchod co možná pádnými kroky.

Seděl jsem zas nad branou. Vojáci se vraceli v oddílech ze zábranského svého cvičiště — výborně! Ale ku podivu, dnes jsem hleděl na ně s jakous trapnou nechutí. Jindy mne pohled na ně dráždil, pouhý rachot bubnu stačil na rozpoutání nejblyšknavější fantazie; i když nebyla, hravě přimyslí jsem si vířivé, unášející zvuky turecké hudby, sebe jsem viděl v čele na frkající brně,

vracejícího se zrovna z vítězných bitev, za mnou vojáci s veselým hrdinným zpěvem, kolem mne jásající národ, já s nehybnou tváří, kloně jen někdy hlavu, zcela málo. Dnes fantazie jako od včerejška pivo, fádne vyvětralé, z něhož sobě matka vařivala protivnou mně polívku. Hlavě se nechtělo do vítězné výše, jazyk jako by měl lehkou pokryvku hlíny. Když některý z vojáků náhodou pohlídl vzhůru na mne, cuknul můj zrak stranou.

Zahleděl jsem se do kraje. Tiché veselí, jakoby na pahorky a do údolí neslyšně padal déšť drobounkého zlata. Přec měl kraj zvláštní elegický tón — zachvěl jsem se vzdor teplému vzduchu.

Pohlídl jsem vzhůru k modrému nebi. Vzpomněl jsem si zas na Mářinku. — Mé drahé děvče! — Ale zdálo se mně, že se jí v nynějším okamžiku tak trochu bojím. Myšlénka se uhnula. — Nu ano — sto tisíc křižáků porazil Žižka zrovna houfečkem lidí — rytíř Percival pobil sto zbrojenců za hodinu — — ale bůh ví, co to je — někdy nemá ani historie přesvědčující sílu — vyvětralé pivo, hlína na jazyku.

Ne — nemožno — nazpět nemožno — buďsi!

Lidí teď už vycházelo z brány víc než dřív. Zrak je sledoval bez myšlénky. Pak začala mimovolně zas pověřčivá hra a rovněž mimovolně jsem teď při ní užíval úskoku. Vsázel jsem při sobě jen na ty, kteří měli rozhodně venkovský šat, a o kterých se mohlo s velkou tedy pravdě-

podobnosti soudit, že půjdou spíš v levo, ven k Podbabě.

Náhlá zimnice mne rozrazila — vstal jsem namáhavě.

Raděj zas na obchůzku! Beztoho volá neúprosná již povinnost.

Když jsem se blížil pádnými kroky — ale cítil jsem sám, že nejsou teď moc pádny — zas k Prokopovi, vcházel právě inspekční důstojník do citadely. Počkáme beztoho, až zase vyjde.

Ale na tváři Prokopa Holého pozoroval jsem úbělovou bledost.

„Pepíku, ty máš strach,“ pravím s upřímným soucitem,

Prokop Holý neodpověděl. Položil ukazováček pravé ruky pod pravé oko a stáhl dolejší klapku tak, že bylo vidět vnitřní červený okraj. Známy to posunek pražské mládeže, jenž v slova přenešen znamená naprostou negaci.

Proč jen neřekl, že má strach! Mohlo být Rakousko ještě — —

„Jedenáct,“ zajektl Prokop Holý.

Jedenáctá snášela se teplým vzduchem pomalu dolů. Každé bácnutí třepetalo se dlouho kolem sluchu a mimoděk jsem pohlédl vzhůru, není-li zvuk ten nějak viditelně stělesněn. Byly to mohutné rány, které tu odzváněly jednomu z nejstarších a největších státních útvarů evropských!

Ještě jsem pomalu obešel vojenskou posici Mikuláše z Husi a sestupoval pak volným krokem dolů k Prokúpkovi. Zdálo se mně, že musím

jeho pozorlivost vrchněvojevůdcovským pokynem nějak ještě zbystřit.

Prokúpek seděl pořád ještě na zábradlí, ale už nekouřil doutniček, měl teď v klíně plnou čepicí švestek. Jedl s velkou chutí a každou pecku vyndal opatrně z úst, vzal ji na ukazováček, opřel o ni palec, švihnul — a už ubíhala hlasitě nařikajíc některá ze slepic, které se procházely na druhé straně silnice. Už byly skoro všechny odběhly do bezpečné vzdálenosti, jen jedna černá ještě zobala hlinu poněkud neopatrně blízko. Právě byl Prokúpek namířil také na ni, když spatřil mne. Střelný palec měl pojednou jiný směr a místo slepice švihla pecka mou bradu tak ostře a štíplavě, jako kdyby ji byl někdo koncem biče přešvih'. Prokúpkův obličej zářil blažeností.

„Co to děláš? Ty nedáváš pozor?“

„Já? to víš! Já nemám oči, vid'? Chceš?“

„Nemám hlad. Zač jsou?“

„Za osm fuků. Vem si.“

„Vezmu čtyry pro Pepíka. — Pozor! Každý okamžik už může přijít.“

A šel jsem zas vzhůru. Ještě jsem cítil, jak mne švihla pecka bolestně přes ucho, ale neohlédl jsem se, krácel jsem důstojně dál.

Bylo půl dvanácté, když jsem byl zas u posice Prokopa Holého. Ležel pořád ještě natažen v trávě.

„Tu máš švestky — jsou od Frantíka.“

Prokop Holý odstrčil mou ruku. Položil jsem švestky vedle něho a sebe taky, do trávy na znak.

Nebe bez obláčku. Ale když se tak člověk dívá vzhůru, znenáhla slábne zrak a zdá se, že se ve vzduchu hemží samí šlehající sebou bílí červíci. Nejen plný zrak, také plné tělo měl jsem pomalu červíků těch, krev skákala a zas se zarážela, teď škubnul sebou ten sval, teď zas onen. Jako by roztavené olovo kapalo s nebe.

Obrátil jsem se stranou, tváří k Prokopovi. Bily tři čtvrtě.

„Ty — poslouchej —“ obrátil se Prokop Holý pojednou ke mně a oči jeho stály v sloup, „jestli nás Pohorák nezradil!“

„To snad ne —“ zakoktal jsem. Ale nedalo mně, vstal jsem a přecházel jsem tam. Nejděsnější myšlenky o černé zradě válely se myslí.

Tu pohlédnu křovím k ouvozu — ouvozem běží Prokúpek vzhůru, co mu nohy stačí.

„Prokúpek!“ — a první myšlenka je: utečmel

Prokop Holý je také již na nohou. Z druhé strany kvapí sem Mikuláš z Husi. Viděl též běžícího Prokúпка.

Prokúpek sotva popadá dechu. „Čeledinové pijou tam u krámu kořalku a povídají, že zrovna teď sebral na trhu policajt hokynáře!“

Nikdo neřekl: „To je Pohorák!“ Ale jako když těžký kámen padne mezi ptáky, už jsme byli na všechny strany.

Pádil jsem ouvozem dolů, až se hlava třásla.

Mžikem jsem byl u Valdštýnské ulice, ale jakýs pud mne hnal dál. Zahnul jsem do ulice Senovážné, řádkové dláždění ubíhalo pod nohama. Již jsem byl u kostela sv. Tomáše a chtěl jsem

podlouhým kolem náměstí vzhůru — první pilíř minul — v tom běh staven a já se tisknul k pilíři druhému.

Právě policajt zaváděl vedle na strážnici Pohoráka, vozík a psa. Viděl jsem dobře, že Pohorák je mocně dojat. V jeho tváři byl bol nevýslovný.

Dějepis lidstva měl by nemilou mezeru, kdybychom nevyprávěli, co se stalo s Pohorákem.

Vjížděl téhož dne trochu později než jindy Strahovskou branou do Prahy, ba může se říci, že na hokynářský zvyk a pražský obyčej již velmi pozdě: bylo sedm hodin. Šlo to hopkem vrškovými ulicemi dolů, podsední tahoun, bílý hafan, nemusil táhnout a běžel vesele, náruční tahoun, pan Pohorák, zdržoval vozík a levicí jeho, na voji položenou, škubalo to do výše v pravidelných skoro časových odstavcích.

„Copak dnes tak pozdě, Pohoráku?“ ptal se pecnář v Hluboké cestě, kouřící pohodlně a vysvléknut z kabátu, venku na chodníku.

„I — byly štace,“ pousmál se Pohorák a zarazil s dlouhým „prrr“ vozík. Sáhł do pravé kapsy, vyndal slamou opletenou lahvičku s kmínovkou a podával ji pecnářovi. „Nezavdáme si?“

„Děkuju, já už jsem ráno svou vysrk.“

„Já taky, ale lepší pět otčenášů než jeden.“
A Pohorák si přihnul ke dnu, zastrčil prázdnou láhev, kývnul a drnčil dál.

Na Selském trhu už bylo plno. Policajt vodi

Pohoráka s vozíkem sem a tam, Pohorák se s „panem kaprálem“ neúnavně hádá, konečně nalezeno místo. Někdy míval Pohorák na trh také zajíce, máslo, vejce mimo drůbež, dnes měl jen zabité slepice a holuby. Drůbežnictví bylo jeho hlavním obchodem. Pohorák byl tím zvláštním, ne valně příjemným zápachem, jaký domácí drůbež má, celý prosáklý, atmosféra kolem něho měla na několik kroků zcela určitý ráz svůj.

Pohorák byl již silně přes padesát. Učinil-li sobě čtenář dle něčeho dříve proneseného ponětí, že Pohorák vynikal jakous postavou mohutnou, lituju, že musím obrazotvornosti jeho dát zcela určité meze. Pohorák nevypadal tak, jako by se v jízdně chtěl s herkuly rvát o cenu. Byl postavy málo nadprostřední, k týlu poněkud nahrblé, a víc suše kostnaté než složitě. Jeho suché tváře byly neštovicovými důlky tak zdobány, že by dobrosrdečnější člověk byl snadno mohl připadnouti na myšlenku poradit mu, aby si tváře dal trochu vydláždil. Na těle měl Pohorák drobně kostkovaný, modravý kabát, jenž ale na některých místech, hlavně na zádech pod límcem a na levém rameně vypadal už jako nekostkované vyschlé bláto, pak umouněné hnědé pantalonky, dole vždy hezky vyhrnuté, třeba by nebylo přšelo už od osmi neděl. Hlavu kryla v zimě v letě soukenná, temná čepice, z jejíhož lemu vyčuhovala zastrčená akcízová poleta.

Pohorák ustljal slámy pod vozík do stínu a pes se na ni stočil. Pak vyndal a rozložil po vozíku své zboží. A pak se trochu narovnal a rozhlídl.

„Panenko,“ oslovil vedlejší as šedesátiletou prodavačku, „dejte mi tu trochu pozor, jo? Cesta mně vytrávila — jen hrníček bryndy!“

Zašel k blízkému kavárníkovi a vypil hrneček. Pak šel o tři kroky dál ke kořalečnickovi, vysrknul dvě štamprle samožitné a vstrčil lahvičku pro zá-sobu do kapsy. Pak koupil dvě makové housky, jednu pro sebe, jednu pro psa, a teď je zas u svého vozíku.

„V pravo nebo v levo?“ ptala se půjčovačka nízkých stoliček. Pohorák ukázal mlčky prstem, dal ženě dobrák a usednul. Ruka vjela do levé kapsy u kabátu a vyňala dýmku a sáček. Šňůra sáčku se roztočila, dýmka nacpala, z pravé kapsy u vesty objevila se škatulka sirek a Pohorák baf-nul. Chutnalo. A teď se rozhlíd' po svém zboží.

„Kuřata dám po dvou dvacetnicích, holuby po jednom,“ bručí pro sebe a bafá.

Přistoup' zavalitý pan starý. Pan starý nebo pani stará, čili sládek nebo sládková poznají se neomylně dle toho, že za nimi služka nese putnu s měděnými obručemi.

„Zač máte ta kuřata?“

„Zač je mám?“ mínil pohodlně Pohorák a přendal dýmku do druhého koutu. „To bych byl hloupý, abych to řekl. Ale prodávám je po čtyřiceti dobrých.“

„I jděte, blázne, co vám napadá. Po dvaatřiceti. Chcete? Vezmu jich šest.“

Pohorák zavrtí jen mlčky hlavou, usedne zas a bafá. Pan starý se vzdálil.

„Pohoráku, dnes to za to neprodáte,“ míní

sousední prodavačka, kterou byl dřív nazval „panenkou“. „Nedržte se, je toho moc v trhu.“

„I co je ti, babo jedu, do toho! Já si prodám zač chci. Hleď si svých vápenaych pukavců, Pohoráka nebudeš učit prodávat! — Já, kdybych neprodal nic, mám dnes už výdělek v kapse,“ dodal po chvílce, vyndal z vesty několik zlatek a třepal jimi ve vzduchu.

Paněnka mlčí. Pohorák už taky, byl zlost svou spláknul kořalkou.

Paní se služkou.

„Po čem jsou kuřata?“

„Po čtyřiceti.“

„Tak drahy! Po pětaticeti. — Nejsou?“

Pohorák mlčí.

„No — nebudte tak umíněný.“

„Eh co, já za to nemůžu — já jsem si postavil hlavu a konec — jinač nejsou!“

„Milostpaní, pojďte dál,“ pobízí služka, vždyť jsou beztoho skoro zeleny.“

„Co — zeleny — ty jsi zelena — ty košťále! — Moje kuřata hrajou všechny barvy,“ vzal několik kuřat za nožičky a točí jimi ve vzduchu. „I chuchu!“ Veškeré panenky kolem dají se do hlasitého smichu. Pohorák zapíjí zlost.

A tak to jde dál.

Trh řídne. Holubi a kuřata Pohorákova jsou napořád nedotknuta. Někdy se koukne Pohorák, jakoby tázavě, přec po svém vozíku, a pak si zabručí: „Můžu já za svou hlavu?“

Kořalka začíná zvolna působit.

Přichází uzenkář. „Horky! Horky!“

„Dej sem jeden!“ Pohorák vezme párek a sní jej. Mezi tím prodává uzenkář u vedlejších hokynů. Za chvíli se vrací k Pohorákovi.

„Pantáto, tři dobráky za párek.“

„Za jaký?“

Hokyně protěší: „Vždyť jste jej teď sněd’.“

„Já že sněd’ uzenku? To jste všichni blázni!“

Hádka, Pohorák kleje. Uzenář šermuje háčkem ve vzduchu a volá policajta.

Policajt: „Měl jste párek?“

Pohorák vytřeštil na něho oči. „Měl.“

„Tak zaplaťte!“

„To se rozumí! — Teď jsem se zrovna upamatoval — vědí, pane kaprál — jsem starý chlap — mám už divnou hlavu.“

V okolí smích. Ale Pohorák zasmušile sedá, několikrát pro sebe zaběduje: „Ta hlava — ta hlava!“ — pak dopije lahvičku a kouří.

Slunce praží nemilosrdně. Pohorákovi je nevoľno. Pohlédl na psa, kterak v stínu pod vozem spí — pomalu se sebere, přikryje kuřata a holuby plachtkou — vlezte pod vozík — —

Už i „paní kejvavá“, poslední to celodenní kupec, odnesla svůj nákup. Nůše a víka mizí, hokyně odnášejí své bedny s vejci. Policajt oběháží a pobízí: „Sklízet!“

Teď stanul před vozíkem Pohorákovým.

„Sklízet, kdo je od vozíka,“ a chytil za vůz. Temné vrčení pod vozem. Policajt nahlédne tam a vidí Pohoráka, jak máje čepici pod hlavou, pokojně na slámě spí. „Pohoráku, vstávat!“ a zatahl jej za nohu.

V tom pes vyskočil a škubnul vozíkem stranou tak, že kolo šlo Pohorákovi přes ruku. Pohorák spí dál. Policajt se usmál.

„Poslouchejte, polejte ho trochu,“ volá na jednoho z metařů, kteří začali již svou činnost. Chlamst! a púl konve vody vychrlilo se na nebohovou hlavu Pohorákovu.

Pohorák sebou škubnul, usedl a protírá si oči.

„Vstaňte!“

Pohorák pomalu vstává. „Jsem nějak celý zmalátnělý — už jsem stár na to dření —“

„No tak půjdete, staroušku, se mnou. Tam se vyspíte.“

„No jak poroučej.“ A Pohorák se chytil za voj a šel, kam ho vedl policajt, s hlubokým žalem v srdci.

Na půdě u Rumpálů rozechvělá schůze. Vzájemné se zapřísáhnutí, že k zradě nedojde nikdy a nikdy. Referát Jana Žižky z Trocnova: „Viděl jsem ho, jak tady stojím — škubalo to mnou, ale nemoh' jsem mu pomoci!“ — Jen Mikuláš z Husi scházel při schůzi, byl už na cestě k rakovnickým lesům.

Konec smrtelných úzkostí o šesté hodině k večeru. Namáhavě vlíkl Pohorák svůj vozík do vrchu a zastavil u krámu Rumpálovic. Prokop Holý naslouchal s bušícím srdcem za skleněnými, z krámu do bytu vedoucími dveřmi.

„Přišlo mně zle — musili mne zavést a tam

jsem se trochu vyspal. — Musím zůstat přes noc v Širokém dvoře — byl dnes bídný trh — snad bude zítra lepší —“

O několik dní později nalezena v koutě vedle kašny nová bambitka. Nikdo nevěděl, jak tam přišla, a mluvili se divné věci.

A teprv as za čtyry neděle přitočil se Prokop Holý k Pohorákovi, táhnoucímú prázdný vozík z trhu, a ptal se ho: „Pohoráku, kam jste dal těch šest zlatých?“

Pohorák zastavil. „Jakých šest zlatých?“

„No víte, co jsem vám dal, abyste nám — abyste mně koupil trochu prachu.“

„Mně šest zlatých? — Josítku, Josítku — mně se zdá, že zkoušíte staré lidi — staré lidi zkoušet, to je hřích!“ a vyzdvihl kárně prst pravé ruky.

Lumír 30. března 1877.

ŽERTY HRÁVÉ A DRAVÉ.

O DROBOTINÁCH.

Zcela marná řeč, že prý máme úplnou rovnoprávnost! Že je jeden občan roveň druhému, jeden že nemá za mák více práv než druhý a člověk že má zrovna tolik povinností jako jiný člověk. Já znám jednoho muže a ten nemá pražádných povinností a práv přece nesmírně mnoho. A také jistý humorista americký upozornil již na jednoho takového muže výminečného; — je tedy podobných bohužel více!

Kdybych ho v návalu zlosti zabil já, budu sedět; kdyby on ve zlosti zabil mne, nezavolají ho ani na komisariát. Chlap ten už mne často udeřil z plné síly pěstí; já nesmím na něho ani ruky pozvednout. Jeho řeč je: „dej“ a „musíš!“ — jeho poslušnost není žádná. Strašný člověk! On je posměvač ctnosti, neslyší, když se mu domlouvá, zamítá kázeň, pohrdá duší svou, je zporný a protivný, a přece všeobecně vážený. U starých Židů byli by ho dle páté knihy Mojžíšovy (21, 18—21) přivedli k starším města a k bráně soudu, a lid města toho byl by ho uházel kamením.

Slušný čtenář by tomu všemu snad ani neuvěřil, v našich tak zvaných spořádaných poměrech. Ale je to smutná, ryzá pravda. Vzmužil jsem se dnes, chytil chlapa do obou pěstí a posadil ho

násilně na svůj psací stůl — mám ukrutnou sílu. A teď ho popíšu, na výstrahu všem, kdož by se s tím individuem setkali mohli.

Tady sedí! Zpupně klátí nohama, posměšně špouli ústa. Je oděn v černé škorňe, má na sobě šedivou kazajku a tmavé spodky (zapínají se vzadu). Jeho obličej je kulatý, vlasy jsou bílé jako len, oči modré jako nebe — vskutku pěkné oči! Má podle českého lokte třicet pět palců výše a říkají mu Jarouš. Je po meči synem a potomkem mého přítele a souseda (potahmo domácího pána) pana Josefa L. a po přeslici synem a potomkem paní Marie L., manželky přítele téhož. A teď je už tři léta stár.

„Tedy dítě,“ řekne čtenář. Ano, dítě! Občan, který „o obec se nestará“. Člověk, kterému do lidství nic není. Muž, který má nesmírně mnoho práv, povinností žádných. Paskvil na všechnu rovnoprávnost. Rázného politika, poctivého přítele pokroku musí slovo „dítě“ pokaždé zabolet. A lidstvo pere se o každý kousek fraternity a equality, ale vedle toho plodí a rodí paskvily na tu snahu svou neúnavně dál, děti je jako mravenců, podívej se kam chceš. Zaslepené lidstvo!

Zmíněný můj přítel má celou sbírku dětí. Zrovna tak, jako mívají lidé sbírky věci zcela rozumných, já na př. starých pečeti a starých mincí. Nedivil bych se kdyby měl přítel L. jednoho mouřenínka, nějakého maoriho, nějakou mongolku a pak třeba indiánku, ale on sobě oblíbil zakládat sbírku jen plemene kavkazského, únavná monotonie! Pokusil bych se popsát všechna jed-

notlivá čísla bohaté sbírky přítelovy, ale moje paměť je poněkud slabá. On má exempláry děvčátek všeho druhu, od té, která už chodí do školy, až k té, které se diví celá rodina, že „už sedí“. Pak nějaké divoké hříbě dívčí, pak toho kluka Jarouše atd. atd.

Nejstarší říkají Liduška — proč? to se neví. Liduška chodí už do školy, do té v naší ulici. Myslím, že chodí jen proto do školy, aby mohli se rodiče za ní z okna dívat až do školských vrat, a pak zas v poledne u okna čekat, až vyjde z vrat. Vedle toho pokračuje Liduška v rozmanitých vědách, v počtech už říká: „dvakrát dvě činí čtyry“, v slabikáři už čte odstavec: „Ústa mám, mluvíti umím“, a dovede se už podepsat. Užívá-li daru písma také už ku psaní zamilovaných psaníček, nevím; lhal bych, [kdybych řekl, že jsem něčeho zpozoroval. Takto si chodí ke mně pro papír, péra, tužky a denně pro dva krejcarý na housku, za něž si po krátkém mravním boji pokaždé koupí cukřátka.

Druhá se jmenuje Tóna. To je to hříbě. Tělo jde z oblouku do oblouku, ruce jsou stále ve výši, krok a skok je vlastně jedno, a obé je tancem na jedné noze, druhá noha je u Tóny naprosto zbytečná. Nemá co dělat, tedy prozatím roste.

Třetí je Jarouš, má hrůza. Pere mne, kope mne a za to musím dát ještě na „polívané“, rozuměj na cukrem polívané koláče. Činím, co mohu, abych si získal přízně jeho. Ondy jsem mu slíbil živého koně — když se dostanu jednou do nobby, tak se neznám, slíbil jsem. Od toho dne

mám ale peklo. Denně mne upomíná padesátkrát, hledá pod postelí, za kamny, je-li tam živý kůň, zpřevrací všechno — neboť to se rozumí samo sebou, že v mém pokoji je vlastně všechno jeho. Nevím, jak to s tím koněm skončí, budu musít zadat k Svatoboru o příspěvek.

Jarouše považují jaksi za hlavu rodiny. Musí se říci, že panuje přísně, bezohledně, se stálým ohledem jen na sebe. Je „neobyčejně duchaplný“, jako všichni panovníci. Jeho zbožňující jej poddaní kolportují s nadšením každé slovo jeho.

„Tak se podívejte, on řek': „Maminko, jdi pro maso!“ sdělovala ondy matka se zářícím obličejem.

„Tak se podívejme!“ zvolala teta s neličeným obdivem.

„To je kluk,“ liboval si otec.

„Což ten!“ stvrzoval dědeček a starobný jeho obličej rozjasnil se pro celou hodinu.

Když se matka na Jarouše zahledí, sklesnou jí ruce do klína, výraz nevýslovné spokojenosti, řeknu osobní dokonalosti, rozestře se po tváři její. Ruce jí sklesnou do klínu, jakoby chtěla říci: Teď už nepotřebuju o pranic ve světě dbát.

Je tomu as půldruhého roku, co Jarouš vzal otěže vlády do rukou. Instalace děla se také jinde prý oblíbenou formou prvních kalhotek. Byla to slavnost, bylo nadšení!

„Viděl ho už pán?“ („pán“ jsem já.) „A co řek'?“ — „Viděla ho už domovnice? A co řekla?“ — „Viděla ho hokyně?“ —

Pak je tu ještě něco maličkého, to, co „už

sedí“, říká se tomu Manča. Váží to as půl třetí libry, má to oči jako trnky a jí to v kávě „housku i chleba“, jak teta tvrdí. Když vejde někdo s lesknoucími se brejlemi na nose nebo s hořícím doutníkem v ústech, otáčí se Manča po tom lesku a matka poznamenává s obdivem, že Manča „se kouká“. —

Dlouho již a s namáháním přemýšlím, proč asi přítel sobě tu sbírku dětí zřídil. Nevím podnes žádnou příčinu rozumnou, vždyť se to všechno nehodí ani pro akvarium! Někdy se ve mně budí myšlenka černá, děsná. Marně ji odpuzuju, vždy se zas na mne rozšklebí. A bohužel vždy ji podporuje celá řada hotových událostí. Ale myslit si něco takového o svém nejmilejším příteli — —

Přec se nemohu té myšlénky zbavit také teď. Snad je on vlastně mým nepřitelem, snad má ty děti k vůli mně. Co metlu na mne. — Když nemám ve veřejnosti pokoje, abych ho neměl i také doma. Abych nemoh' tiše psát, tiše číst, abych se nemoh' ani vyspat.

Od rána do večera kvikot, křik, pláč a výskot. Nikde není pro ukonejšení řvoucí Manči tak příhodné místo jako na mé chodbě. Nikde není pro schovávání se tak vhodný kout jako mezi předními a vnitřními dveřmi mého pokoje, a vrzání trvá po celý den. Do žádných dveří nebouchá se to velkým míčem jako do mých. Nikde po celém domě není pro hudební produkce na buben, dřevěnou trubku, píšťalu a řehtačku tak akustického místa jako zrovna před mým pokojem. A když sestra vidí nezbytnost dát sestře pohlavek, odbude

se exekuce i s následujícím na ni vřiskotem a pračkou také vždy jen tady.

Nemohu děti ani cítit. Kdyby se mne někdo zeptal, koho že z dějin mám za největšího muže, řeknu také hned a bez rozmýšlení: Herodesa. Chci-li učinit obrazotvornosti své zvláštní pochoutku, vmyslím se do rozkoší betlemských vražed.

Já, jaký jsem, chytil bych každé dítě za zadní nohu, zatočil jím kolem hlavy —

Hrome, teď vrzly dvěře! — Jarouš zase, patrně Jarouš! —

Mám mu dát tu novou plechovou píšťalu, kterou ještě ani neviděl, hned nebo — —

Národní Listy 1875.

TŘI KRÁLOVÉ.

Přemýšlím o „Třech králich“. Zrovna před půl hodinou byli u mne. Zaklepali dvorně a sotva že jsem otevřel, ohlásili se sami slovy: „My tři krále, my jdeme k Vám! — K Vám! A já myslel, že králové každému tykají!

Ustoupil jsem v slušné uctivosti do pokoje a oni šli za mnou. Zůstali stát hned u dveří, snad jim byla prostá má jizba až příliš chuda. Já ale, překonán dojmem nenavyklým — králové mne navštěvují velmi zřídka — klesl jsem na sedadlo. Stáli a zpívali si. Naslouchal jsem, hleděl jsem — ba vpíjel jsem se v jich vznešené, královské postavy. Každý z nich byl vznešený skoro přes loket. A bylo mně, jako by jizbou vanula perut velebnosti.

Dozpívali a nastalo ticho. Poněkud trapné, přiznám se. Monarchové koukali se na sebe, začali přešlapovat a na jejich tváři jevila se jakás ouzkost. To je zcela přirozeno, neboť „ba velmi úzkostně stojí se to na výši lidstva,“ stojí napsáno u Grillparzra. Cítil jsem, že konečně se musím odhodlat a začít. Ale o čem jen honem mluvit!

„Monarcho,“ pravím konečně k tomu, o kte-

rám jsem soudil dle jeho bot, že patří z nich k nejstaršímu panovnickému rodu, „pokud vím, odpočívají Tvoje tříkrálovské kosti v kolínském dómu nad Rýnem. Pěkný kostel — tuze pěkný — — jak náleží pěkný —“

Oslovený učinil svými vznešenými ústy jakýs zcela zvláštní pohyb, kterému jsem nerozuměl. Vypadal tak, jako když neurozený člověk otevře hubu.

„Který pak z Vás,“ pokračoval jsem zas, hledaje nit rozmluvy, „který pak z Vás je — Kaš — párek?“ — „Kašpar“ mně totiž nechtělo přes jazyk, zdálo se mně trochu neuctivé.

„Hihihí!“ znělo to v skupení královském. — „Tenhle ten je Kašpar!“ vypravil pak jeden ze sebe a tuknul prstem souseda pod lopatku. Tuknutý se zachvěl, polechtalof ho dotknutí prstem. Vida, Koubek má pravdu, že „jsou králové lechtiví!“

„A který pak je „černej v zadu“ —?“ ale sotva jsem ta slova pronesl, zahalil jsem si studem tvář. Cítil jsem, že jsem byl pronesl něco náramně nešlušného.

„Tenhle ten je černej v zadu,“ znělo ze skupení. Udiven jsem pohlédl vzhůru.

„A jak pak se jmenuješ, Ty třetí?“ ptám se dále.

„Josef Malina.“

Tak! Sáhl jsem si na čelo — nová záhada! Jak známo, vypravuje nám svatý Matouš jediný z evangelistů o „mudrcích přibylých od východu“. Nazývá jich králi a nezná také jejich jmen. „O sedm set let později,“ četl jsem kdesi, „tvrdil najednou učený bohoslovec Beda, kněz northumberlandský, že byli potentáty a jmenovali se

anglickými jmény Kašpar, Melichar, Baltazar. Pozdější učení bohoslovci tvrdili, že se jmenovali jinak: „Apeles, Amarus, Damaskus — Ator, Sator, Peratoras — Magalach, Galgalath, Satracen —.“ A tu přijdou ti potentáti sami a jeden z nich tvrdí, že se jmenuje Josef Malina.

Přistoupil jsem blíž, abych jim holdoval. Potentát Malina měl u košile odtržený límec a na obnaženém krku krvavý pruh, jako by ho byl někdo teprv před chvílí nehtem rejpl’.

„Monarcho, Ty jsi se pral!“ pravím uctivě.

„To mně udělal tadyhle Krystl!“ žaloval monarcha na monarchu vedlejšího. Mne projela myšlenka přímo ďábelská — my demokraté nestojíme přec jen za nic! Jak pak, myslím si, kdybys mezi ty tři krále rozsíl sámě nesvornosti! Kdybys jim dal sumu, která se nedá třemi dělit!

Sáhl jsem do kapsy a vyndal pět krejcarů. „Tadyhle je na paklíček tříkrálového,“ povídám. — „Hihihi!“ chechtali se potentáti. Ještě jsem je poprosil, aby šli cestou jinou nazpět do své vlasti, aby se nevraceli víc ku králi Herodesovi a neprozradili mu, kde mne našli. Pak jsem zavřel za nimi dvěře.

Po chvílce strhl se venku strašný řev a vyskočil jsem od stolu. Když jsem otevřel, slyšel jsem, jak dva králové rychle capou po schodech dolů, třetí seděl na zemi a bečel. Byl to král Krystl. „Štěchovský mě fackoval!“ bědoval úpěnlivě. — Tedy Štěchovský, Malina, Krystl! —
Š + M + K + —

Národní Listy 1877.

PŘED VÁNOCEMI.

Sedím v blátivém městě, ale myšlenky mé letí ven do volného, světlého kraje. Jen tam, jen tam je síla poesie! V Praze se dnes a zítra sice za příčinou Vánoc zabíjí také, ale jsou to zjevy jen prajednotlivé, chudě rozseté sedmikrásky na podzimně pustém drnu. Neboť v Praze je chov vepřových existencí zapovězen co nejpřísněji a vzorně přísný magistrát netrpí ho nikde a přihlíží všude ostražitě — leda tam nepřihlíží, kde nechce.

Ale venku! Venku je dnešek či zítřek slavnost upřímná. Velká, připravovaná, očekávaná. Kdyby obětní vepřik neměl několikerou obálku tuku, byl by musil po celé poslední tři neděle cítit, jak každý pohled hospodářův je aksamitově měkký, jak ho hospodyně láskyplnýma svýma očima zrovna hladí. Zažil v domácím tom kruhu v celku dobré časy, to musí říci. Jednoho dne na jaře — kdy, na to se už určitě nepamatuje — přihnal ho jakýs chlap otrokář s celým houfem rochtajících soudruhů do vesnice. Ani nepozoroval, co vlastně se s ním děje; náhle však byl s jedním ještě druhem oddělen od ostatních a hnán k jakémus stavení. Zde byli oba ihned zavřeni do čekajícího na ně chlívků. Brzy tu zdomácněli.

Denně byli pouštěni do vesnického stáda a nové svazky přátelství záhy poutaly mladá jich srdce. Také své nové pány naučili se milovat, přijímali pravidelně jich návštěvy, a hospodyně, přimášející jim krmivo, nesmí sobě naříkat, že by byli jevili k ní někdy jakés pohrdání. Největší z nich radost, to cítili záhy, měl ale domácí synek, sedmiletý František, a když se s nimi honil po dvoře, kvíceli zrovna výskavě a ubíhali s ocáskem radostně pozdviženým. Arci — druh druhu byli přáteli napořád nejlepšími, skoro ideálními. Spalí na jednom loži. Krmili se z jednoho koryta. Byli jako „dvoje silné hodiny stejného ústrojí, jichž cvakot se někdy rozchází, někdy hravě zas setkává, jichž úhoz hodinový ale je na vteřinu stejný“.

Jen že neměla jim bít povždy hodina stejná. Věděli, co je konečně očekává? Věděli, že je předčasná smrt losem jich kmene? „Koho smrt léká, nestane se nikdy velkým!“ Oni ale se jí nelekali, neboť rostli odhodlaně, byli už hezky velcí. Tu se stalo, před několika teprv týdny, že přišel muž oděný rouchem bílým, trochu krví pokapaným, a vzal jednoho z nich násilně s sebou. Neboť hospodář byl je oba koupil na dluh, na splátku v pozdní podzim, a teď prodal jednoho, aby strženými penězi otrokáři zaplatil oba.

Zůstal vepřk osiřelý sám se svým bolem. Brzy se rána myslí zasazená ale zase zhojila balzámem lásky, jakáž pojednou rozkvetla v prsou hospodářů. Zlatolesklých otrub bylo do přesy-cení, řeka nejkrásnějších pomýjí proudila se ko-

rytem. Jen svobody bylo pořád miň a miň; ale o svobodu mravný vepřik nestojí, když takto se má dobře. Někdy, když hospodář unaven přišel k večeru domů, pustili si ho z chlívků na dvůr, aby viděli, může-li ještě chodit. Pak seděli hospodář a hospodyně na zápraží, Frantik stál vedle nich, a mluvili mezi sebou všelicos lidskou svou řečí. Vepřik jim nerozuměl, ulehl někde do příjemného bláta a díval se očkem na ně. Cítil k nim přichylnost. Tak něco, jako že on jim a oni jemu „jsou sluncem a slunečnicí, přitahující se a sledující“.

Avšak včera bylo zle. V korytě jen jeden ze čtyř žívlů — samá voda. Z počátku hostejnost, pak nuda, konečně hlad. Vepřik nespokojeně mručel a Frantik naslouchal jeho mručení u dvířek. Vepřik hlady nespal celou noc — Frantik skoro také ne, očekáváním. Ráno se dostavil zase muž oděný bílým rouchem, jeden z těch, kteří z desatera k vůli mrzkému chlebu vyhodili celé přikázání: „Nezabiješ“. Měl v rukou pánoucí nůž, s něhož kanuly trpké světelné kapky — „jeho pohled byl strašný“.

Nadešel den, kdy vepřik životem svým má prospět lidstvu. Kdy může přesvědčit se o velké pravdě slov Ruekkertových, že „smrt je na všechno způsob důležitým okamžikem“. Ortel je vysloven. Hospodář je klidný jako nejprísnější soudce. Hospodyně trochu trne, jako švédská králová Kristina, která podepsala sice každý ortel smrti — ale s pláčem. Frantik trne napolo rozkoší, napolo strachem. On cítí, že nastal den na-

prosto zvláštní, dnes myslí, že se s kluky nese-
pere ani jednou — leda až později.

Strašný kvikot, děsný křik — a duše vepří-
kova povznesla se do říše krásy! Nářek přítelův
projímal prsa Františkova — nyní v nich již do-
zněl. Pod hůrou visí vepřík nohama vzhůru, tělo
jeho, opášené a oškrábané, leskne se sněhovou
bělostí a dole na krku se mu skví jemně červený
pruh jako guirlanda růží. Ach, básník měl pravdu,
když řekl, že smrt má sílu očišťující.

Frantik tone v samých pocitech povzneše-
ných. Dívá se na řezníka, poslouchá jeho vý-
kladu. Slyší, že jen český vepřík má na hřbetě
štetiny, které se hodí k účelům vyšším, jako
také, že jen český vůl ze všech volů na světě má
„brzlik“ — a Frantik se učí milovat svou vlast.
Někdy se dotkne vepřika prstíkem svým, někdy
celou rukou, a ví, že tlupa sousedských dětí dívá
se na něho od vrat a že mu závidí. On k nim
skoro ani nejde, a když přece přistoupí ke vra-
tům, sotva že odpovídá, ač se dnes každý kluk
k němu lichotí.

Již se seká a míchá drob ve světnici na
stole a začíná „nabíjení“. Frantik stojí vedle a
podepřel bradu o stůl. Nejlepší jeho kamarád
odvážil se až ku dveřím světnice, ale Frantik si
ho nevšímá.

Náhle nastal na návsi před chalupou mezi
kluky ruch. Byl Frantik vyšel ven, opásán řez-
níkovou ocelkou. Kluci se hromadí kolem něho,
hmatají po něm, jako by byl dnes naprosto jiný.
Frantik se pojednou sebevědomě rozpráví —

led se trhl — Frantik je lidské společnosti zase vrácen!

A již chodí také jeho matka s kouřícím se hrnkem po susedech a roznáší jitrnice a jitrnicovou polívku. Také ona se cítí, ví, že dnes se mluví o ní všude chvalně a že je „hodná“ pro celou obec.

Teď být tak někde venku! — — Libá pácheň provívá celé vùkolí. Dýchám vůni a v myšlénkách protahuji čerstvě vařenou jitrnici skrz zuby.

Eh! —

Národní Listy r. 1876.

NOVÁ ŽEŇ.

DUHA.

Byl svátek panenky Marie. Svět náš nebyl tenkrát ještě stvořen a andělé měli tedy tím větší práci, aby sobě nějaké vázané vymysleli. Usnesli se na tom, že ze slunečních papršků každý něco utvoří, nějakou milou, živou hračku, která by se pro nevinnou mysl panenky Marie hodila. I-nasbírali nejčistší papršky a každý tvořil tiše a skrytě pro sebe.

Nastalo jitro sváteční. Sotva že se panenka Maria probudila, zvěstováno jí, že jsou tu gratulanti. Je prý velká hádka mezi anděly, kteří z nich dříve přání svoje přednášet a dary podat mají. Serafimi a cherubimi praví prý, že jim přednost náleží všudy, a tedy také zde; ostatní andělé odpovídají ale, že na takový den každý rozdíl stavu přestává, a ten že dříve vejde, kdo vůbec moci bude. Panenka Maria se ovšem srdečně zasmála, a rozhodla, aby se dveře do kořán otevřely a všichni najednou vešli. V okamžiku byl ohromný zlatý sál anděly přeplněn; jeden stál vedle druhého a nad hlavami těchto vznášeli se jiní zase až ke klenbě, tolik jich bylo. Když všichni najednou svá přání začali, rozléhal se zpěv až do nejbzdálenějších končin nebes a zněl tak dojemně, že se panenka Maria až rozplakala. Pak podávali

andělé své dary — všichni byli utvořili květiny. Cherubimi skládali do klínu panenčina růže, Serafimi lilie, jiní zase „panny Marie slzičky“ a jiní její „pantoflíčky“, jak byli je k vůli svátečnici nazvali — nejvíce ale bylo fialek mezi květinami. Panenka Maria tleskala ručkama, líbala květinčky a divila se nejvíce tomu, že se stále a stále mění. To ovšem nevěděla, že ze slunečních papršků jsou. Nejkrásnější a nejpestřejší květy přinesl bledý jeden anděl. Nemohl však krásy té jinak vytvořit, než že přibral jedu k paprškům. Květy jeho stkvěly se v nejbujnějších barvách, byly ale hlínovité a jedovaté, vydychovaly zkázu, a bledý anděl položil je toliko k nohous panenčím.

I sám Bůh Otec těšil se z její radosti. Privil: „Abys květin nepotratila, stvořím ti košíček na ně.“

A stvořil Bůh Otec svět náš tak jak jest s lidmi a zvířaty, s vodou a skalou, a postavil ho do oblaků k nohous panenky Marie. Panenka Maria naházela naň svoje dary a podivila se velmi, jak rychle se květy ujmuly, rozvinuly, odkvétaly a zase jinými se nahražovaly. I ty jedovaté květiny tam dala.

Promluvil pak Bůh k bledému andělu: „Jdi a opatruj nový ten svět. Hleď, aby byla věčná změna na něm. Jmenuj se Smrt!“

Mezi tím však byly se dušičky nejprve odkvetlých květin ze svých tělek vybavily a usadily se co pestří motýlové na rouchu Panenky Marie. „Což mám s těmi začít?“ ptala se Boha.

„Z těch sobě utvoř pás kolem těla.“

Pás stačil třikrát kolem. Právě ho byla Pa-

panenka Maria jednou ovinula, když náhle zlý duch oblač pod zemí protrhnul. Země počala klesat; v tomtéž okamžiku však zpozorovala to panenka Maria, hodila po zemi neovinuté ještě konce svého pásu a zachytila zemi v bezednu.

I srazily se oblaky nad otvorem a na zemi padal první déšť. Když přestalo pršet, viděli udivení lidé krásný ten pás a nazvali jej „duha“.

Od těch dob je duhu vždycky vidět, kdykoli lidé myslí, že je nebe opustilo.

Obrazy života 1860.

KŘÍŽ.

Několik kroků před kapucínským klášteřem na Hradčanech stojí červeně natřený, vysoký kříž. Stojí zde skutečně jakoby k doplnění krásného obrazu, jakýž tichý a jednoduchý klášter, nádherně vystavěný Loretanský kostel a klidné prostranství podává; stojí zde, jakoby doplněk k poetickým předmětům, které v prsou důmyslného pozorovatele celý svět blahé poesie budí, mysl jeho skoro dětskou činí, a dech brzy zrychlují, brzy zarážejí.

Kříž ten nestál zde ale vždy — bylo to podivné, jak sem vlastně přišel.

V malém Černickém domě žily kdysi dvě vdovy. Byly sousedkami; kdybys byl z jedné dveří dva kroky učinil, vcházel's už do dveří druhé vdovy. Nepřecházela zde ale svornost z prahu na práh, vdovy žily v nepřátelství vzdor tomu, že jedné z nich lidé sobě vůkolní vážili a že v pravdě správností svou se vyznamenávala. Druhá žena ovdověla prý záhy, zabili jí muže při jakémś nedovoleném podniknutí. Může být, že neštěstím, může ale být také, že úsměšky lidí stala se tak zlomyslnou, jakou skutečně byla. Vdova zlá byla bezdětna, a tím se vysvětluje také její zášť naproti vdově druhé, neboť tato

měla co potěchu své siroby dcerušku tak krásnou, že ji sousedé nejinak než „panským dítětem“ nazývali. Bylo to vskutku děvčátko překrásné; když se někdo na ni zadíval, mněl, že to vtělený jarní den. Kadeřavé vlasy její byly jakoby sluneční paprsky, zlatem se stkvějící a v srdce člověka se dobývající. Tváře byly krásnější než růže, oči tmavější než fialka a jasnější než studánka, a pleť měla bělost jarního dne, hebkost sametového kvítka.

Tak krásnou byla už co děvče tříleté. Zlá vdova tvrdila tenkrát, že z krásy vyroste. Minula však další tři leta a děvče vzrůstalo ještě spíše do krásy než z ní. Bohatí lidé z vůkolí dávali matce její peníze a šatstvo, aby dcerunku dobře a její kráse přiměřeně vychovati mohla; neboť taká krása je boží dar a nesmí se zašlapat. To ovšem popudilo zlou vdovu nanejvýš a umínila sobě, že tomu překazí.

Zavolala si jednu dcerunku sousedčinu do své světnice a pravila: „Vidiš, holko, ty's krásna, a co při tobě nejkrásnějšího, to jsou tvoje zuby. Ztratíš je ale brzy, já to znám; mám tě ráda a chci ti pomoci. Otevři ústa, natru ti dásně silicí mastí, a nevypadají ti nikdy.“ I natřela jí dásně.

Od té doby nastal druhé vdově z dítěte kříž místo radosti. Děvčátku nabíhaly a otýkaly každodenně dásně a tváře tak, že obličej se neφοremným stal. Dítě musilo si obličej svůj stále pleťnami obalovati a zakusilo nevýslovné bolesti. Žádné nakuřování, žádné ohřívání nepomohlo, nemoc vzmáhala se vždy víc a více, už se po-

čaly i zoubky drobit a vypadávat. Všichni litovali krásné to dítě, sousedé platili i zvláštního lékaře, ale žádné pomoci!

Bylo to v chladné podzimi. Děvčátko nemohší více bolesti doma vydržet, bloudilo po lorettanském prostranství. Bolest a palčivost nesnesitelná hnaly ji s místa na místo. Náhle měla tak mocný pocit, jako by se jí hlava rozskočiti chtěla; znala už pocit ten, vždy se při něm zase některý bílý zoubek vyloupnul. I tenkrát vyndala jeden z úst.

Němě kráčela ke kapucínskému klášteru, nevědouc ani, co ji tak mocně blíže vábí. Unavena bolestí nedošla však, skleslať ve zdáli několika kroků na kolena. Mimovolně pozdvihla oči ke klášteru — v tom však také zastřela je zase rukou, neboť z kostelního okna vynikala taková oslňující záře, jako by se v něm slunce obrazilo.

„O matičko boží, pomoz mně!“ zavzdychla hlasitě. „Skryj mne pod svůj svatý plášť, nenech mne více trpět!“ A nevědouc skoro ani, co činí, ulomila prut z vedle stojícího roští, přelomila ve dvě, svázala travou, do níž vylouply právě zub obalila, v podobu kříže, políbila kříž ten a zastrčila ho v kyprou zem. Počala se modlit. Tu se jí zdálo, že přikročila k ní překrásná a jasná ženská postava, zahalená v blyštící se, bohatý plášť. Postava ta pohladila ji po vlasech a po tvářích, vložila jí prst do úst a položila si ji pak na svůj klín, přikrývajíc ji starostlivě pláštěm.

Teprve z rána podařilo se poděšené matce a pomáhajícím jí sousedům, že děvčátko našli.

Jaké ale bylo jejich podivení! Na místě dříve prázdném vypínal se dřevěný kříž a pod ním leželo děvče v trávě a rose tak zdravé a krásné jako porosená růže — — — — —

Po dnes je ještě kříž ten divotvorným. Půjdeš-li, čtenáři, někdy ke „kapucínské panence Marii“, jak ji lid nazývá, všimni sobě dřevěného kříže pod klášterem a najdeš v jeho dřevě zaražené zuby, jež tam věřící k vůli zproštění se dalších bolestí obětovali.

Obrasy života 1860.

O ŽIVOTĚ JANA NERUDY.

an Neruda narodil se 9. července 1834 v Praze v kasárnách újezdských na Malé Straně, kde měl jeho otec, bývalý voják, kantýnu (výčep nápojů a prodej potravin). Brzy po hochově narození odstěhovali se rodiče jinam na Malou Stranu a když bylo synkovi pět let, zařídili si hokynářství; hned na to převzali trafikou a záhy přestěhovali se do domu „u dvou slunců“ v hořejší Ostruhové ulici, pod hradem. (Ulice ta nazvána byla po Nerudově smrti Nerudovou ulicí a na domě, kde Neruda až do r. 1869 bydlel, zřízena pamětní deska.) Jan Neruda chodil do německé školy normální (obecné), potom do gymnasia malostranského, rovněž německého. Za doby studií gymnasijských chodil též do přednášek o jazyce českém, které na universitě konal básník a professor Koubek. Později přestoupil Neruda na akademické gymnasium na Starém Městě. Po skončených studiích gymnasijských přál si otec, aby se syn stal vojenským účetním úředníkem, matka chtěla, aby studoval na kněze; ale svolili konečně, aby studoval na universitě a vzdělával se tam k úřadu professorskému. V r. 1857—1859 skutečně vyučoval Neruda na německé reálce v Praze v Mikulandské ulici. Ale pak věnoval se zcela povolání novinářskému, v němž působil již také za dob svých studií universitních. Byl zprvu

při německých novinách „Tagesbote aus Böhmen“ (a = á, o = ó, ö = é) (znamená: Denní posel z Čech) v r. 1859 založil časopis „Obrazy života“, kterého však dlouho neudržel. Byl pak v redakci (pořadatelství) prvního českého denního listu „Času“ (1860), „Hlasu“ (1861) a konečně v „Národních Listech“, s nimiž sloučil se Hlas r. 1865. Tam setrval až do své smrti roku 1891. Vedle toho působil při časopise „Rodinná kronika“, byl spoluzakladatelem zábavných i poučných časopisů „Květů“ (založ. 1866) a „Lumíra“ (1873).

O jeho činnosti básnické, spisovatelské i novinářské pojednává se ve člácích, které napsal Arne Novák za úvod k „Výboru z básní“ (Osení sv. 13) a k tomuto „Výboru z prosy“.

Po smrti matčině r. 1869 Neruda osaměl úplně a zůstal také sám po celý život. Zdraví jeho, dříve pevné, od r. 1879 bylo jaksi otřeseno. Úrazem na noze r. 1888 zhoršily se ještě jeho útrapy. Konečně vysvobodila jej smrt 22. srpna 1891. Jan Neruda pochován jest na památném hřbitově vyšehradském.

SLOVNÍČEK.

- akce** (z latin.) = jednání, čin.
- akciová poleta** (vlastně bolleta), průkazní lístek o zaplacené dani z potravin na obvodu Prahy vybírané.
- akvarium** (z latin. aqua = voda) = nádržka skleněná naplněná vodou, kde chovají se vodní živočichové i rostliny.
- akustická místnost** je taková, kde všechny odstíny zvuku dobře možno postihnouti.
- arabeska** znamená původně ozdobnou výplň, kresbu, vyzdobující plochu všelijak proplétanými úponkami, listy atd., pojmenovanou dle Arabů, u nichž vznikla. V písemnictví značí *arabeska* krátkou, švihně a průhledně psanou povídku.
- armatura** (latin.) = výzbroj.
- atmosféra** = ovzduší.
- Bajrut**, též *Bejrut*, přístavní město v Malé Asii.
- bankrot** = úpadek, neschopnost platiti (u obchodníka, průmyslníka a p.).
- bastiona**, též bašta, vystupující část hradební zdi neb náspu.
- Beda**, zván Ctihodný, 674—735, učený mnich, žil v Northumberlandě (čti Nordzembrlendě) v Anglii.
- Bruska**, místo kolem bývalé bruskové brány, jedné ze bran pražských, nazvané dle potoka Brusky nebo Brusnice.
- brzlík**, žláza prostírající v těle ssavců podél průdušnice.
- cyindr**, vysoký klobouk, nazvaný tak dle válcové podoby dýnka.

- citadela belvederská**; *citadella* značí malou tvrz nad městem jako součástku opevnění; také na Letné či Belvederu nad Prahou byla taková citadella.
- demokrat** (z řec.) je ten, kdo schvaluje snahu zjednatí vůli lidu ve státě rozhodující význam.
- dobrák, dvacetník, dvougrošák** viz *šajnový groš*.
- chemie** = lučba, věda obírající se vnitřním složením a přeměnami hmot.
- dragoman** (z arab.) nižší úředník, tlumočnick při *konsulátu* (viz tam).
- drama**, výtvar básnický, předvádějící souvislý děj (divadelní hra).
- elegický tón**, zde tolik jako *teskná nálada*.
- exemplár** (z latin.), kus, předmět, z mnoha stejných.
- existence** = postavení, živobyті; **existovati** = býti, trvati.
- fádně** = nudně, mdle.
- fantasie** = obrazotvornost, t. j. duševní schopnost vytvářeti, obnovovati, spojovati obrazy.
- fiakr**, nájemný kočár dvojspřežný.
- forma** = způsob, tvar.
- frank**, mince francouzská, belgická atd. = asi 80 h.
- Frankrejch** (e = a, z němec.) = říše francouzská.
- na Františku**, jméno části V. čtvrti pražské, při břehu Vltavy.
- fraternita** (i = y) a **egalita** (z latin.) = bratrství a rovnost.
- Golgata** (z hebrej.), hora lebek, dějiště ukřižování Kristova.
- Grillparzer**, 1791 – 1872 ve Vídni, vynikající německý básník, hlavně her divadelních.
- guirlanda** = věncoví, pletenec z listí, květin atd., k ozdobě budov atd. při slavnostech.
- hebrejský** = izraelský.
- herkules**, značí čiověka silného, zápasníka, dle jména starověkého hrdiny *Heraklea* či *Herkula*.
- historie** (z latin.) zde značí *dějepis*.
- humorista**, ten, kdo vtípem psaným nebo mluveným chce lidi bavit, vzbuditi u nich dobrý, veselý rozmar (humor).
- hypoteka**, věc nemovitá, na kterou dáno někomu zástavní právo. Na př.: majitel domu vypůjčí se peníze a zajistí je věřiteli podílem z ceny svého domu; tu je dům hypotekou.

- chalcedon, jaspis, ametyst, záhněda, polodrahokamy,**
odrudy křemene.
- ideální,** značí zde tolik jako všem, i nejpřísnějším požadavkům vyhovující.
- Illustrierte** (čti Ilustrýrte) vlastně *Illustrierte Welt*, česky *Obrázkový svět*, známý časopis zábavně poučný, vydávaný v Německu.
- iniciálka** (i = y, z latin.) = začáteční písmeno v knize (na začátku povídky, odstavce atd.); často zdobené.
- inspekční důstojník,** ten, jenž ustanoven určitého dne v kasárnách atd. k doзору čili inspekci.
- installace** = nastolení.
- interessovati** (z latin.) = zajímati, baviti.
- item** (latin.) = rovněž.
- justiciár,** soudní úředník vrchnostenský dle starého zřízení, platného do r. 1848.
- Kaifa,** tež *Haifa*, přístavní město v Palestýně.
- kanonýrský** = dělostřelecký.
- kanovník,** duchovní hodnostář při větším kostele.
- Karmelitáni,** řád mnišský. V Praze měli klášter při kostele Panny Marie Vítězné v ulici Karmelitánské na Malé Straně.
- kavkazské plémě** = bílé plémě.
- kidronské stráně,** dle potoka Kidronu a Cedronu u Jerusalema.
- Klementinum** (i = y) soubor budov na Starém Městě Pražském blíže mostu Karlova. V Klementinu umístěna je universita, knihovna universitní atd.
- Kolín nad Rýnem,** německy *Köln am Rhein* (čti *Kheln am Rajn*) starobylé město německé nad řekou Rýnem.
- kolportovati** = roznášeti; na př. zprávu nějakou kolportovati.
- komisariat,** tež komisařství, úřad policejní ve městě.
- komický** = veselost vzbuzující.
- konsulát,** úřad vydržovaný státem v hlavním nebo obchodním městě jiného státu ku ochraně příslušníků státu onoho a k hájení jeho obchodních zájmů.
- kordialnost** = srdečnost.
- Koubek, Jan Pravoslav,** * 1805, † 1854, universitní profesor, básník a spisovatel.

- Kozák**, vrch u Turnova, známé naleziště polodrahokamů.
- lajtnant** = poručík, vojenský důstojník.
- libra**, t. zv. vídeňská, stará váha = 56 dkg.
- licitace** nebo *dražba*, úřední řízení za příčinou prodeje věci, které pak nabývá ten, kdo nejvíce podá.
- loket**, stará míra délková; t. zv. vídeňský loket = $77\frac{3}{4}$ cm, český loket = $56\frac{2}{5}$ cm.
- lorettanské zvonky**, zvonková hra na věži kostela P. Marie v Praze na Hradčanech (řečeného „v Lorettě“ či loretanský).
- lutišská práce** (i = y), dle belgického města *Lutichu*.
- magistrát**, městský úřad města samostatného, nepřináležejícího žádnému okresnímu hejtmantství (v Čechách Praha, Liberec).
- maori** neb maorové, vymírající domorodci na ostrovech Nového Zélandu při Australii.
- melodie** (i = y) = nápěv.
- Mohamed**, zakladatel náboženství *islamu*, které vyznávají Turci, Arabové atd.
- moldavit** = vltavín, zelený polodrahokam.
- monarcha** = panovník, mocnář.
- monotonie** (i = y) = jednotvárnost.
- Muehlwenzel** čti Mýlvencl.
- naturalie** (z latin.) = přírodniny.
- nátura** (z latin.) = povaha.
- negace** = zápor, popírání.
- noblessa** = vznešenost, ušlechtilost.
- Nový svět**, část Hradčan.
- numismatický** (i = y), týkající se *numismatiky*, nauky o mincích a sběratelství mincí.
- oficiálka**, manželka *officiála*, úředníka.
- pampy**, rozsáhlé travnaté roviny v Jižní Americe.
- parasol** (s = z, z franc.) = slunečník.
- paskvil**, název různých hanlivých a urážlivých spisů, skladeb neb obrazů; také to, čím se sesměšňuje nějaká osoba, věc nebo jednání.
- Percival** neb Parcival, hrdina přehojných oblíbených vypravování středověkých. (Viz Osení sv. 30., obrázek: Křesťanský rytíř.)
- poesie** (i = y) = básnictvo.

- poetický** (i = y) = básnický, básnický krásný.
- politický vězeň** (i = y), kdo uvězněn byl pro přečin neb zločin proti státní moci.
- posice** (s = z) = postavení, položení.
- principista**, před lety jméno pro žáka první třídy střední školy.
- produkce hudební** = provozování skladeb hudebních.
- Prokop Holý, Prokůpek, Mikuláš z Husí**, známí vůdcové vojsk husitských.
- pukavec** = zkažené vejce.
- quadrupedi** (z latin.) = čtvernožci.
- rebelie** = vzpoura, viz *reoluce*.
- referát** = zpráva.
- reflexe**, zde značí *rozjímání*.
- Renthaus**, pojmenování domu v bývalé Ostruhové, nyní Nerudově ulici.
- revoluce** (z latin.), násilný převrat, na př. zvrácení trvajících řádu státního vrstvami obyvatelstva s vládou nespokojenými. Zde rozumí se *revoluce*, která vypukla r. 1848 v Praze.
- Rousseau** (čti Rusó) **Jan Jakub** (žil v l. 1712—1778) přední spisovatel a myslitel francouzský v XVIII. věku; vyslovil mnoho hlubokých zásad vychovatelských.
- Ruekkert** (jinak píše se též Rückert, vysl. Rykrt), **Bedřich**, německý básník, žil v l. 1788—1866.
- rynecký**, z rynku, t. j. z náměstí.
- Schindler** čti Šindler.
- slivovice**, kořalka ze švestek.
- smolný věnec** vyvěšen býval na tyči na místě povýšeném snadno viditelném, aby zapálen, stal se poplašným znamením.
- Storm** (s = š) německý básník, žil v l. 1817—1888. V jedné z jeho básní je věta: Ach koent, ich betteln geh'n ueber die braune Haid'l (čti: ach, khent ich betln gén ýbr dý braune Haid) česky: ach, kéž bych mohl jít žebrať po hnědé stepi.
- Stromovka**, známý veřejný sad pražský.
- subtilní** (i = y, z latin.) = jemný, něžný.
- Svatobor**, český spolek ku podpoře spisovatelů.

šachta, značí zde společný hrob, do kterého pochovávají na hřbitovech velkých měst chudé lidi.

šajnový groš, měděný peníz měny, která platila v Rakousku do r. 1859. Byla tehdá vlastně měna dvojitá: *stříbrná* (t. zv. konvenční) a vídeňská či *šajnová* (od slova *schein* [čti šajn] značícího bankovku, peníz papírový). Groš platil 3 tehdejší *krejcarry*, a byl stříbrný při měně konvenční a měděný při šajnové či vídeňské. *Dvougrošák* byl vlastně *šestikrejcar* a říkali mu tedy také *šesták*. Tehdejší *krejcar* konvenční měny měl cenu asi 3 halířů nynějších a říkali mu *dobrák*. Půl dobráku byl *trojník*. *Dvacetník* platil dvacet *krejcarů*. *Zlatý* dělil se na 60 *krejcarů*; *zlatý stříbra* (či konvenční) = $2\frac{1}{2}$ *zlatého šajnu* a měl cenu nynějších 2 K 10 h. *Šajnový groš* měl tedy cenu o něco větší než nyní 4 haléře. (Krejcarry, o nichž tuto řeč, nesluší zaměňovati s pozdějšími *krejcarry*, jichž bylo 100 na 1 *zlatý rakouské* měny platné od r. 1859 a jimž říkali *setiny* nebo také *nováky*, a které při převodu na měnu nynější, *korunovou*, platily 2 haléře).

škorně = boty.

španělka (rákoska), hůl z t. zv. španělského rákosu; jsou to lodyhy *palmy rákosové* (rotanu) rostoucí v Asii.

Theremin, vynikající německý kazatel (1780—1846).

trojník viz *šajnový groš*.

tříkrálový = druh kuřlavého tabáku.

Ueber Land und Meer (čti ýber land und mér), název rozšířeného německého obrázkového časopisu zábavně poučného. Vydavatel jeho jmenuje se *Hacklaender* (čti haklendr).

usus (z lat., čti úzus) = zvyk, obvyklost, obyčej.

vatýrka, sukně podšitá tlustě vatou.

Weisse čti Vajse.

zlatý, viz *šajnový groš*.

žejdřík, stará míra dutá = 0·354 l.

OBSAH:

	Strana
JAN NERUDA JAKO VYPRÁVĚČ	7
ARABESKY	
O LORETTANSKÝCH ZVONCÍCH	14
DEN A NOC	17
Z POVÍDEK MĚSÍCE	18
POŽEHNANÁ ÚSTA	22
POVÍDKY MALOSTRANSKÉ	
PŘIVEDLA ŽEBRÁKA NA MIZINU	28
HASTRMAN	39
JAK TO PŘIŠLO, ŽE DNE 20. SRPNA ROKU 1849, O PŮL JEDNÉ S POLEDNE, RAKOUSKO NE- BYLO ROZBOŘENO	47
ŽERTY HRAVÉ A DRAVÉ	
O DROBOTINÁCH	72
TŘI KRÁLOVÉ	78
PŘED VÁNOCEMI	81
NOVÁ ŽEŇ	
DUHA	88
KŘÍŽ	91
O ŽIVOTĚ JANA NERUDY	95
SLOVNÍČEK	97